

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

**Hieronymi explanationes in Ioel, Michaeam - Cod. Aug.
perg. 226**

[S.l.], [9. Jahrh.]

Hieronymus: super Aggeum prophetam

[urn:nbn:de:bsz:31-58259](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-58259)

pressa & repulsa suscepta & filieus posita in gloria. Glorietur quippe dñs in
 athletis suis cum eos uiderit coronari. sicut glorificatum est aduersum diabo
 lū deoib. Unde apostolus paulus in pfectu discipulorū suorū exultans ait.
 & iam per urām gloriā confundentur qui aduersarij urī fuerant. & tūle
 rant **●** contra uos obprobrium. Et tunc uidebunt eos quos miseris putauē
 rant **●** eē felices. & quos pauperes aestimabant atq. deiectos. potentes fieri
 & gloriosos. Tunc uident captiuitatē eorū p quā in hoc seculo duro fuerant
 imperio subuigati. reduci in celestem hierusalem seq. resurgere in obprobriū
 & in confusionē aeternā. Tribue nobis ihū xpē expressis afflictis & repul
 sis in isto seculo. ut nos recipias & ponas in gloria. Confundantur ecce cetera
 cessent sibi. ueneria turpeant. & confusio eius pficiat ad salutē. Haec
 iuxta lxx. hebraicū autē quia excepto principio de quo in fine superio
 ris capituli diximus non multū ab eorum translatione discordat. indi
 gere expositione non arbitror. **EXPLICIT SOPHONIAS.**

INCIPIT PROLOGUS SĒI HIERONIMI PĒI SYRER AGGEYM PROPĒ.
 Secundo anno darii regis psarum. filii histaspis. septuagesimū annum
 desolationis templi fuisse completum quem hieremias uaticinatus ē.
 Zacharias q̄q̄ pph&a cum uisionis suae titulū in secundo anno eiusdem
 regis. undecimo mense sabbath. uicesima quarta die p̄posuisset ad
 iecti dicens. Dñe exercitūū usquequo non misereberis hierusalem
 & orbū iuda quib; iratus es. iste septuagesimus annus est. sed etias
 extructū tantū altare. & iactis fundamentis templi ad litteras re
 gis artaxerxis phibitum opus refert. Tunc intermissum ē opus do
 mus dī in hierusalē & non fiebat usq. ad annū secundū regni da
 rii regis psarum. statimq. addit. Proph&a uer̄ autē aggeus pphe
 ta. & zacharias filius addo. pph&a uer̄ ad iudeos qui erant in iu
 dea & hierusalē in nomine dī israhel. Tunc surrexer̄ zorobabel

filius salathiel & iosue filius iosedech. & coeper̄ aedificare templum
dī in hierusalē & cum eis pph̄e & dī adiuuantes eos. Quo tempore apud
romanos septimus aromulo regnabat tarquinius superbus habens annu
imperii xx̄ vii. qui post octo annos ē pulsus ab urbe. ac deinde rem
publicā p̄ annos quadringentos sexaginta quattuor usq̄. ad u
lū cesare consulē administrauer̄. Hoc p̄pterea opau
eustochium diximus. ut de ipso sit titulus. quā s̄ate aggeus pph̄e
cecinerit agros etas. Sciendum q̄. interim iuxta litteram magni sp̄s
& aggeū fuisse & zachariā pph̄e. ut aduersum artaxerxis regis
edictum & samaritanos gentesq̄. cunctas percursū quae edificationē im
pedierunt iuberent templū extrui. Zorobabel quoq̄. & iosedech & po
pulum qui cum eis fuerant non minoris fidei. ut pph̄e magis audirent iubentes
quam prohibentes regis imperium. **EXPLICIT PROLOGUS.**

INCIPIT TRACTATUS S̄CI HIERONYMI P̄BI SUPER AGGEYI PROP
nanno secundo darii regis. in mense sexto indie una mensis. factum est
uerbū dñi in manu aggei pph̄e. quia populus qui uidebatur sibi redi
se decipuitate nec dum aedificauerat templū. nec muros exstruxerat
ciuitatis. nec habebat gloriā pristinae hierusalem. sed habitabat in do
mibus concauis. & ut significantius grece dicitur ποιαοστα ενωιε
id est deorsum positus & inconeualle dimersis. p̄pterea non adeo fit uer
bum dī sub rege ezechia siue ammon. siue iosia. qui quam diu stabat
hierusalem populo dī imperauerant. sed sub rege darii p̄syrū principe
de quo & danibel mystice in suo uolumine refert. Darius autem in lin
gua nr̄a sonat. generationes factae siue quae fuerunt. q̄d grece dicit
σενεαισεσориγυι. Nec merebatur absq̄ templo populus & deorsum
habitans. alium habere regē. nisi qui generationib; seruebat. &
amabat carnē & primā sententiā in eruditi adhuc hominis & electi

de paradiso custodiebat. crescere & multiplicamini & replete terram. Ergo
 quia darus amator erat coitus & socius draconis cuius omnis uirtus
 in lumbis est. Idcirco in secundo anno uisio populi cernitur in immu-
 do numero. & post unionem uirginitatis & paradisi nuditate tonicas sig-
 nificante pellicias. Denique in genesi cum in primo die dictum sit & inter-
 tio & in quarto & in quinto & in sexto post consummationem operum
 singulorum. & uidit deus quia bonum est. in secundo iuxta hebraicum &
 aquilam & simmachum & theodotum non habet. neque enim poterat secun-
 dus dies qui numerum facit qui ab unionem diuidit quod bonus esset dei sen-
 tentia comparari. Mensis quoque sextus ascribitur qui non habet sol-
 lempnitatem dei sicut mensis septimus. Sed uicinus est dierum sex in quibus
 factus est mundus. in quo laboratur & in sudore faciei comeditur panis.
 & terra generat nobis tribulos & spinas. & cum semine accepit tri-
 tici. lolio magis auenitque fecunda. Sed quia iam altare aedificatum
 fuerat. & aduersum hostes repugnantes templum uoluerant extru-
 ere. nec extruxerant. In uno die mensis sexta factum est uerbum
 domini in manu aggei prophetae. ut desereret populus secundum annum
 daru regis qui ab unionem diuidit. & sextum mensem qui preterie-
 rat. & qui numerus labori deputatur. ad unionem reuertetur dei.
 & in pare numero solumque sequere uis. quem mundum esse. gentilis
 quique posita nouit dicens. numero dei impare gaudet. fit autem uer-
 bum domini querens ad quem ueniat & quem doceat in manu aggei pro-
 phetae. quia bona habebat opera. & in cuius factis poterat dei
 sermo requiescere. Porro ubi manus sanguine plenae sunt. &
 interficietur ihesus. & audet populus dicere. sanguis eius super
 nos & super filios nostros. ibi non fit sermo dei. Usque hodie in mun-
 das habens manus carnis israhel. extendit eas ad dominum.

Sed quia sanguine plenae sunt. loquitur ad eos dñs p pphā. Et si extende-
ritis manus urās. Auertā oculos meos a uobis. in manus enim urāe sanguine
plenae sunt. Non fit in manib; eorū uerbū dñi. quia inmundae s̄.
Non uenit ad eos sermo dī. quia in se occidere sermonē. Nec putandū
in manu tantū Aggei sermo dī. sed quia Aggeus interpretatur sollemp-
nitas. festiuus omnis qui potest festa celebrare. non in fermento ue-
teri malitiae & nequitię. sed in animis sinceritatis & ueritatis. potē-
tū recipere sermonē. Habeamus & nos mundas manus. & uocemus
eos salutaris & id est festa celebrantes. & ad nos fia sermo dī. Propo-
namus ante oculos nr̄os. quia lex spiritalis est. spirituales sollempni-
tates. de quib; scriptū est. tribus temporibus mihi festa celebrabitis
In anno. Sollemnitate animorū custodietis. Septem diebus come-
detis anima sicut p̄cepit tibi in tempore mensis nouorū. In ipso
enim es egressus ex aegypto. Non apparebis in conspectu meo uacui.
& sollempnitatem mensis primitiuorū de operib; tuis que
cumq; seminaueris in agro. & sollempnitatem consummationis
In exitu anni. In congregatione operū tuorum de agro. Si uolum
fieri in uobis sermonē dī. simus Aggei. id est festa celebrantes. & n̄ ap-
pareamus in conspectu dī uacui. seminantesq; in spū. De spū metamus
uitā & eternā. ut celebremus sollempnitatem primitiuorū de operib;
nr̄is. quaecūq; seminauerimus in agro cui benedixit dñs. Simusq; Ag-
gei & p̄ omnē uitā nr̄am. usq; ad consummationē anni. Id est
exitum de saeculo isto. celebremus festa in operib; nr̄is. quae no-
bis orta sunt in agro nr̄o. multa s̄ & non diu ius temporis
quae de sollempnitate dicantur. quib; potest de omni scrip-
tura lector diligens coaptare intelligentiā spiritalem.
Ad Zorobabel filiū salathiel ducem iuda. & ad iesum filiū

iosedech sacerdote magnū dicens. Legimus in paralytominonis libro.
 iechoniā qui in babilonē ductus ē filiū fuisse salathiel. de quo natus
 est Zorobabel. Quod quidem & matheus generationē saluatoris enu-
 merans ait. Post transmigrationē autē babilonis iechonias genu-
 it salathiel. salathiel autē genuit Zorobabel. Zorobabel autē
 genuit abuid. Hic Zorobabel. de tribu iuda. hoc est dedauid stirpe
 descendens. & ipse est saluatoris. qui uere destructum edificauit tem-
 plū. & reduxit populū de captiuitate. & tam de ueteris templi lapi-
 dibus quā de nouis. quā prius fuerant impoliti. aedificauit ecclesiam.
 Id est & dereliquis populi iudaici. & de gentiū multitudinē. dō patri
 exiit habitaculū. Interpretat autē secundū multiplices ebraici ser-
 monis accentus. uel p̄ yrie fia pari idē fluxus ad uent. siue
 expositus. uel ortus in babilone uel princeps de babilone; prima in-
 terpretatione. hic ille fluxus contrarius est qui significatur in uocabulo
 hie Zabel. id est fluxus uanus. uel fluxus menstruate. qui utiq. in mun-
 ditā sonat. Sed & babilon fluctus noctis exprimitur. Relinquen-
 tes ergo huius mundi uanū & sordidū fluxū atq. tenebrosū. sequa-
 mur fluxū ihū. qui nobis expositus ē ad bibendū. & largissimo fon-
 te se prebat. Iuxta illud qd dicit̄ in euangelio. Stabat ih̄s in tem-
 plo. & clamabat dicens. Siquis sitit ueniat ad me & bibat. & hunc
 ipsum tunc poterimus bibere cum peccerimus ad dō patre. Iuxta quod
 legimus. p̄cite & dabitur uobis. Salathiel quoq. interpretatur p̄citatio.
 & nemo uenit ad ih̄m. nisi eum adduxerit pater. Nascitur ergo nobis
 fluxus. postius p̄ obsecrationē dī. & erat de tribu iuda. regia scili-
 cet confitente ut laudante dñm. quia iudas utrumq. sonat. Sor-
 roditur in babilone secundū historiā quidem uere de horoba-
 bel dicit̄. quia ibi natus est. Sed & iuxta altiore intellegentiā

dn̄m nr̄m ih̄m sonat. qđ ipse qđ natus sit inconfusione huius scti
& fuerit pp̄ grauissimū flum̄ chobar. & uiderit magnā illā uisionē.
quā sub typo eius ezechiel inuoluminis sui cernit exordio. Quod
dixi interpretari Zorobabel principē debabilone. non quo uere prin
ceps int̄pretatur. hoc dixi quidem apud hebreos. ex tribus integris
nom̄ eius traditur eē compositum. Zo. iste. ro. magister. siue maior.
babel. pp̄rie babiloniū sonat. Et efficitur nom̄ Zorobabel. iste ma
gister debabilone. Sed ad compendiū intellegentiae p̄ sup̄ dictas minu
tis principē uolui interpretari debabilone. Ut quomodo iesus filius na
ue. qui & ipse int̄ typo saluatoris fuit. de solitudine in terrā repmis
sionis adduxit. sic & iste pp̄terea ortus sit in babilone. ut eos qui
erant in babilone reduceret in terrā repmissionis. De qua captiui
abducti fuerant. & his qui erant in uinculis diceret. exite. & qui
sedebant in tenebris. in luminamini. Sermo uero dn̄i qui factus
est in manu aggei. n̄ solū ad Zorobabel dirigitur filiū salathiel
de quo iā diximus. & ad iesum filium iosedech sacerdotem magnū.
Quantū ad historiam pt̄nct. al̄t̄ ē & Zorobabel de tribu regia. Et
alter ē iesus de tribu sacerdotali. Quantū uero ad intellegentiam
spiritalē unus atq. idem ē. dn̄s nr̄ atq. saluator rex & magnus sa
cerdos. cui typum secundū id qđ rex erat portabat Zorobabel.
Secundū id aut̄ qđ pontifex portabat cognominabilis ei iesus qui
interpretat̄ xps̄. io iāo. salus. id ē dn̄i salus. & est filius iosedech.
qđ & ipsū in lingua m̄am uertit. iāo. iustus. id ē. dn̄s iustus. iustus
enim & s̄s̄ d̄s pater & d̄s filius. & n̄ est in ipso iniquitas. aduer
sū martionē & ceteros hereticos. Qui alterius boni nescio cui
d̄i filiū & n̄ creatoris quē iustū uocant. asser̄ dn̄m saluatore.
Et uere ē ih̄s magnus sacerdos. cui om̄s d̄i antistites comparati.

parui sunt & nihil. Si enim iste magnus dicitur sacerdos. utique ad distinctionem
 non eorum dicit qui minores sunt. Minores autem sunt omnes qui extra eum & ipse
 eum sunt. Ut quomodo primogenitus est omnis creaturae & primogeni-
 tus ex mortuis. Sic princeps & magnus sit in uniuersis sacerdotibus.
 Haec ait dominus exercituum dicens. populus iste dicit. non dum uenit tempus
 domus domini aedificande. Diligenter attende. quod non Zorobabel ut iesus
 dicant. Non dum uenit domus domini aedificande. sed populus. qui adhuc
 sub rege dario constitutus. nec dum iugum seruitutis excusserat. semper
 ac captiuitate retinentur. & egressi sunt de hierosale. differunt & morantur
 aedificare templum dei. & dicunt. Non dum uenit tempus domus dei aedificande.
 Et tu quando uideris aliquem egressum de ecclesia. qui traditus fuerat satanae
 in interitum carnis. ut spiritus saluus fieret. cogitare atque disponere ut aedi-
 ficet templum pro pudicitia quod pro libidine ante destruxerat. & tam diu de
 die trahere. dic ad eum. uere & tu es de populo captiuorum. Et tu dicis.
 Non dum uenit tempus domus domini aedificande. Qui semel decreuit insta-
 re templum dei. huic omne tempus apertum est ad aedificandum. nec rex potest
 impedire. nec hostes percuti. nec periculis simulata parentum. ad finium.
 liberorum. statim ut conuersus in clamaueris nomen domini. dic & ecce adsum.
 Et factum est uerbum domini in manu aggei prophetae dicens. Numquid uobis
 tempus est ut habitetis in domibus laqueatis. Sive ut lxx. interpretati sunt
 concavis. & domus ista deserta. In eadem die qua supra rursus uidetur
 haec uisio. In prophetarum operibus. prophetiae quae dona succres-
 cunt. & habito paulisper silentio. ad id quod dixerat populus. non dum ue-
 nit domus domini aedificande. profertur domini quasi cogitata responsio.
 & dicit ad eos. Ergo ne tempus est ut uos habitetis in domibus deorsum
 sitis & in conualle positus. & mea domus quae in monte est deserta erit.
 Sive ut habet in hebreo. Ut habitetis in domibus laqueatis id est ornatis

Atq. compositis. & quae non tam ad usum sint quā ad dilicias. & habitaculi
meū in quo fuerant sc̄a sc̄orum. & cherubim & mensa propositiois pluuus
rigabitur. squalabit solitudine. sole torrebitur. Porro secundū ANATOTHN
Omne tempus quo habitatio uallis eligit. ut seruumus dilicias. in portunum est.
Unde & Stoici quib. curae ē uerba singula diffinire tempus dixer. eē correc
tionis. siue efficientis. Quod significantius grece dī. xpo no

Omne enim tempus in quo n̄ uirtutibus sed uitiis deseruim. perit. &
quasi n̄ fuerit reputat̄ in nihilū. Siquis ergo de nobis ut in conualle ha
bitat. uel uoluntate. ut luxuria seculari suā contignat domū. Iste
templū dō non edificat. ne habet dñs in eo ubi caput suū reclinet. Et
cum uulpi; aedificat domū. habitaculum quondā dī patet eē desertū.

- Et nunc haec dicit dñs exercitū. ponite corda ur̄a sup uias ur̄as. non sit
aliud loquentis tempus & aliud facientis p̄cepta mea statim in opus uertat
Dñs enim est omp̄s qui p̄cepit & utiq. leue est dī omnipotentis imperiū.
habuistis huc usq. corda ur̄a uitiis seruientia. sine ordine. sine p̄ceptore.
quocūq. traherant desideria p̄gentis. Nunc autē dñs uobis p̄cipit. ut ordi
netis in se caritate. & ponatis corda ur̄a sup uias ur̄as. ut nihil absque
iudicio & consideratione faciatis. sed semp̄ ante pedes ur̄os legalis lucer
na p̄cedat. & dicatis. Lucerna pedib. meis lex tua & lux semitas meis.
Uel certe ita quia dicitis. Non est tempus edificande domus dñi. & ipsi
habitat in habitaculis quae s̄ in ima diuersa. Domus autē mea deser
ta est. considerate iubente me dño & uos in memoriā redigente.
quae feceritis & quae passi sitis. Seminauistis multū & in ualibus par
uū. comedistis & non estis saturati. bibistis & n̄ estis inebriati.
Operuistis uos & non estis calefacti. Et qui mercedes congregauit
misit eas in sacculū p̄tusū. Omnis labor ur̄ qui edificastis domus
ur̄as & neglexistis domū dī. n̄ habuit euentum. Seminauistis erum

plura & multo minus quam si tum fuerat congregastis; Nec potestis dicere.
 Ideo famens secutam. quod in exercenda terra agricola cessauerit; Comedis
 quoque; Ne forsitan aobis quispiam dicet & uoluntarium fuisse ieiunium. & non estis
 saturati. quia paruos fructus congregaueratis in horrea. Vinum bibistis & iuues.
 & non tamen uult & aretur cor uestrum. & diceretur de uobis. & iunum & bil. ar. re
 cor hominis; Habiustis pallium sed quod si rigus non repelleret nec ser uara
 calorem; Quicumque & iam uirum siue negotiatione siue mercenaria manu
 mercedes congregant frustra labor. In principio laboris in pensus est omni
 uelut si quis imperitiam saeculum mittat pecuniae defluerunt. Sed & ista
 intelligentiam spiritalem huius de babilone reuersi sunt. & nec tamen aedifica
 uerunt templum dei. sed edificationem eius cotidie differentes; Dixerunt non dū
 uerit tempus domus dñi edificande. Nec captiui sui nec adhuc plena libera
 ti donati; Uerū quasi in quodam mediculo positi seminauerunt multum & in
 tulerunt paruum; Comederunt & non saturati; biberunt & non sunt inebriati;
 Operuerunt se & non sunt calefacti; Congregauerunt mercedes & quasi in pectus
 maris supiū mitterent perdidit; Quando uideris inter multa inter opera
 peccatorum. facere quempiam nonnulla que iustasunt. Non est tam iustus dñs ut
 ppter multa mala paucorum obliuiscatur bonorum. sed facit & cum illa tantum metere
 que in bona terra seminauit. & in sua ortea congregare. Quia uero pentecostis anno
IN TATINC. este omnino non comedat sed fame peribit. Porro qui seminat
 multa & in fert parua comedat paruum & non in satietate erit. Juxta illud quod
 in maledictis leuitici dñs comminatur & comedetis & non saturabimini. Qui uero
 se usque ad satietatem comedat & explebitur in illo quod scriptum est; Iustus
 comedit & replet animam. Similiter qui pentecostis non bibit si peribit
 sicut & in uelut si quis tamen uult recipere librum mulieris & paruulus si
 perierit; qui uero paruum bibit. bibit quidem sed non usque ad ebriationem;
 Porro qui potest dicere Ad dñm calix tuus in ebriationis quae preclarus. & in

bratur cum nos & lux in egypto constituit. tamen in conuiuio ioseph cum patre
archis & fratribus unio madæ. Iste p̄ magnitudine lætitiæ & cordia no gaudio
Cum apotholis uersus in exstasi. Appellabitur multo plenus; Quomodo autem
non sit huic expositioni contrarium. Illud quod filii ionadab filii rethab unum
non biberunt & laudentur adio. in hieremia competentiis discretor; Post hæc
dicitur ad eos qui neglegebant ædificare templum dñi. Operuistis uos & non
estis calefacti; Quod intellegimus decentesimo tertio psalmo in quo dedit dicitur.
Abissus ut uesamentum amictus eius; quamquam enim secundum ebraicam ue
ritatem referatur ad terram quam ambit oceanus. Tam secundum LXX. trans
latores qui dixerunt. וַיְהִי עֵשֶׂת אֵשֶׁת אֵיזֶקְיָהוּ genere masculino. & non אֵשֶׁת gene
re feminino. dedit quod dictum est semper compelluntur. eo quod inuestigabilis sit
eius sapientia. & ponat dñs latibulum suum. & non indignis quibusq; eius sacra
menta prodantur; Unde & iustus locutus & dicit in corde meo abscondi eloquia
tua ut non peccarem tibi. Hoc palliū de multiplici sapientie sensibus uerbisq; cōtextū.
non sicut feruente spū refrigerari. Nec dilectionis calore borea flante frigesere.
Qui uero mediū est & habet quidem palliū. sed n̄ quo totus operatur. Quomodo par
uum in horrea conportauit. & comedit n̄ in satietate & bibit n̄ in ebrietate.
sic operetur quidē sensuū operūq; suorū palliū. sed n̄ calefiat. Qui autē p̄pter
nimiam animae paupertate n̄ habuerit palliū. ideo n̄ habet quia multiplicata
iniquitate refrigerat caritas in eo. Unde & istius modi homini cuius ab alio
palliū possidet in lege p̄cipit. Reddes ei uestimenta antequā sol occidat.
quō paup̄ est. & in ipso habet spem. Sed & hoc eis accidit qui habitant in conual
libus siue in liqueatis domib; dicentibus. Non dū uenit tempus domus dñi ædi
ficande ut mercedes in p̄tium sacculū congregarent. Siquis enim nobis bona ope
ratur & digna mercede quā nobis reddaturus ē dñs. de quo dicit. ecce dñs et
mercedes eius in manib; illius reddere unicuiq; secundū opera sua. Et illud
apostoli. Si cuius opus manserit qđ sup̄ ædificauerit mercedem accipiet.

hic congregat conseruandas mansurasq. mercedes. & uirtutib; uirtutes
 semp adiuuans. Coaceruat pecunias in sacculū non p̄usu. Qui autē
 post bona opera n̄ semel s̄bis sed frequenter peccat & p̄teritā caritatē se
 quentib; uitis obscurat & sordidat. iste in p̄usu sacculū pecuniā cōgregat.
 Haec om̄a eueniēt eis. qui dixerunt. Non dū uenit tempus domus dñi edi
 ficandē. Et cū ipsi habitarent in conuallib; desertā eēt domū dñi patiebant.
 Haec dicit dñs exercitū. ponite corda ur̄a sup uias ur̄as. ascendite in montē.
 ad ferre lignū. & edificate domum. & acceptabilis mihi erit. & gloria
 bor dicit dñs. LXX. haec dicit dñs om̄ps. Ponite corda ur̄a in uias
 ur̄as. ascendite sup montē & p̄cidite ligna. & cōsidera similiter. Rursū ego
 dñs uobis p̄cipio. & qui prius iusserā ut ponatis corda ur̄a sup uias uestras.
 & consideretis cuncta quę gesseris. & relinquentes studiū domorū ur̄arū in
 humiliū. ascendatis in montē ubi n̄ sunt ligna quae comburant. sed quae
 ad opera domus meę p̄ficiant. & ut hoc faciatis attentius mihi placitura
 eēt quae factas. Auit hebrei. sola tantū ad contigendum ligna fuisse ne
 cessaria. stantib; muris templi p̄ incendium. hoc illi. Nobis autē p̄cipit
 non extra uias nr̄as ponere corda nr̄a. sed quae prius posueramus. rursū
 ponere in uis nr̄is. Et p̄ quā hoc fecerim̄ ascendere de domib; concauis in
 montē. ut cū p̄ uenerimus ad sermonis altitudinē. in quo necessaria adae
 dificationē templi dñi ligna s̄. de omni scriptura sc̄a in qua uirtutū uaria
 & paradisi ligna plantata sunt. Praecidamus ea & edificemus templū dñi
 operib; bonis & dogmatib; ueritatib;. Quā cū fuerit exstructū placeat dō &
 glorificetur in eo. Igitur quia haec mandata s̄ nobis. ut ponamus corda nr̄a
 in uis nr̄is. ascendamus in montē rationabile. & ad singula p̄blemata.
 congrua de testimonis scripturarū ligna quaerentes. p̄cidamus ea & edifi
 cemus domū sapientie in nobis. Iost quā enim haec fuerit exstructa. finis
 aedificationis eius erit. ut dñs glorificetur in nobis. Respexistis ad amplius

1 & cecidit unum est minus. & multastis in domum & ex sufflavi illud. Lxx. Respex
2 istis in multa & facta sunt pauca. & multastis in domum & ex sufflavi illa. Ut
3 abiecta mora. & omni ambiguitate deposita studiosis aedificetis domum meam
4 Dico & aliud quod vobis accidit quid ista sitis aedificare domum meam n
ut supra. Seminatistis multum & quia sementem terra non reddidit
incolistis paruum; Sed cum iam caderent segetes & messium tempus instat
ra. & frumenta vobis tenere paratatis in vobis messisti vacuos calmos
& inaries stipulas. In se spicarum frugibus congregatis; Plena erant ante
spes in oculis luctus in manibus; Sed & hoc hoc quoque ipsum quod vix
de multa segete & in finibus aceruis fuerat electum. Incolistis in domum
& mea vix tunc disper sum est; Ex sufflavi enim illud & redigi ad nihilum.

est quod
misim?
F

qua frumentum ex mortuorum & vacui folliculi queruliam esu sunt fa
rina & similia non habebant. **N**otest autem dicitur subito amittes officium.
& accipit panes propositionis & non violat mandatum. Hoc totum dicitur
quia moab ut sedit in domo & fili ammon ut gomeria. Damascus quoque
que interpretatur sanguine bibens aut sanguis siccus derelicta ad inmi
sericordiam quasi aceruis salis; Quia cum princeps eius rex est arathe & da
mascum paulum hoc cedere cupiunt & perinurum in porta dimittitur. Non
dicitur ad damascum vos estis sal mundi. Nec illud saluo catur quod semper
offertur in iudicium; Sed quod in fatuatum est. & de quo scribitur in euian
gelio; Si autem sal in fatuatum fuerit. In quo saluo catur. Ad nihilum est utile. Neq;
in terra. Neq; in sterquilino sed foras pro ut illud & ab hominibus conculcatur;
& moab igitur & ammon & damascus. quae se aduersum dei scientiam paraue
runt. & blasphemauerunt populum dei & dixerunt in implurimas contume
lias & uoluerunt dilatare terminos suos in terra ecclesie & populum dei
possidere. deserte erunt & distitit & reliqui de populo dei. Hoc est viri
ecclesiastici & scripturis dominicis eruditi. Dicitur in eos & residui gentis de
Limonis

possidebunt nos; & hoc eritis pro contumelia quia exprobrauerunt & magnificauerunt.
 Contra dñm omnipotentem. Uide clementiam uide misericordiam dñi, Contu-
 melia patitur. blasphematur. diripiuntur termini eius. & ille quid facit. mittit
 reliquias populis suis. De quibus diximus. ut si blasphemantes diuidat. & in suam
 ducat possessione. Quod ut enim stulto melius est. seruire sapienti. & facultate
 eius domum sapientia corrigi. quā si quis eum stultus derelinquit. Non & itaq.
 dñs omnipotens & manifestus erit super eos que nunc nesciunt. que ignorant
 & disperdet omnia dogmata. id est deos eorū & diuersorum gentium idola.
 ut post quā simulacra. que de suo sensu composuerant euerisa fuerint. conuertant
 gentes ad dñm & unusquisque adoret eum in loco suo quem ante nesciebat. Sed
 Quos & hiopes interfecit gladio meo eritis & extendit manū suam sup aqu-
 lonem & perdet asir & ponet speciosam insolitudinem in uiam & quas de-
 sertum. & accubabunt in medio eius greges omnes bestie gentium. & cono-
 talus & ericius in mimbis eius morabuntur. Vox cantantis in fenestra coruus
 in sup luminari. qm̄ ad tenuabo robor eius. haec est ciuitas gloriosa habi-
 tans in confidentia. que dicebat in corde suo. Ego sum & extra me non est alia
 amplius. Quomodo facta est in deserto cubile bestie. omnis qui transit
 per am sibilabit mouebit manum suam. LXX; & uos & hiopes uulnerati
 gladio meo eritis & extendit manum suam super aquilonem. & perdet asi-
 rium & ponet in uiam insolitudinem in uiam quas in deserto. & pascent
 in medio eius greges & omnes bestie terre. & conleontes & ericius in presepi-
 bus eius cubabunt. & bestie clamabunt in foueis eius. & coruus in portis eius quia
 cedrus altitudo eius. haec est ciuitas malis dedita. que habitet in spe que
 dicit in corde suo. ego sum & non est post me amplius. Quomodo facta est
 insolitudine pasua bestiarū. omnis qui transit per am sibilabit & mouebit
 manus suas; Judet hoc omne capitulum & duos superiora contra philistin
 & moab & filios ammon ad aduentum xpi resserunt. quem putant in con-

summatione mundi. et uenturum. que extruxit hierosalem. & populum suum
liber. & de manu gentium quatenentur. & hoc sonare quod dictum est. & adorabunt
eu. utri de loco suo omnes insule gentium. Non solum autem superiores gentes sed &
hiopes quoque & assyrios & nineuen urbem assyriorum. eo tempore ponendam in so
litudine & cubaturas in ea omnes bestias terre. siue ut in hebreo scriptum est. Omnes
bestias gentium. Ex quo significari putant decemque nationibus. que euersus sunt
niniue. & quia ninue speciosa interpretatur. In presenti loco speciosam referunt
ad babilonem. & omne quod sequitur onocrotalus & coruius in luminibus eius mora
bantur & cetera babiloni potius conuenire. Cuius & in esaiam eadem solitudo predicta.
E contrario alii ad firmamento manifeste de assyrio dici de quo iam precesserit & exten
dit manus suam super aquilonem. & p[er]da assyri & p[er]da nineuen in solitudine. Post
assyrios enim magis nineuen intellege quam babilonem. quae ciuitas chaldeorum est.
Quod autem ait. onocrotalus & coruius in cardinibus eius & coruius in sup[er]luminari. solitu
dinis esse indicia. & onocrotalorum duo genera. aliud aquaticum. aliud solitu
dinis. Et quod ait. uox cantantis in fenestra. uel demones intellege. uel ua
riarum uoces uolucrum quae solent in desertis urbibus commorari. Preterea quod &
nos & lxx. similiter translatus. coruius in sup[er]luminari. in hebreo ponit
habeat. quod secundum lectionum diuersitatem. uel siccitas. ut gladius ut cor
uius accipitur. Unde & aquila gladium. alii siccitatem interpretati sunt. Et post
euerisionem. quasi insultans ruinae eius sermo propheticus loquitur. Haec est
ciuitas gloriosa habitans in confidentia. que dicebat in corde suo. ego sum
& ex tunc non est alia amplius. quomodo facta est in deserto cabile bestiae.
omnis qui transit per eam sibilabit & mouebit manum suam; iuxta hoc autem
quod super diximus. aut uere in deserto urbe habitabunt bestiae. aut certe
sub bestiarum figura multarum nationum uarias indicat. Quod si quis pro
quesierit quomodo iuxta historiam ad tempora nabuchodonosor haec p
phetia referat. & hiopibus & iam nuncupatis & assyris quibus medi

& p̄t̄ae nihil fecerint. legat̄ historias. assirios q̄q̄ & ethiops medus suis
 se subiectos. & cambisis regnū. & c̄ri potentia. & om̄a quae deinceps
 sunt secuta. haec iudice dicta sunt. Ceterū sinota uerimus in om̄ib;
 scripturis ethiops eos appellari qui penitus in uirtia s̄ dimersi. Secundū
 illud q̄t̄ in hieremica legimus. Si mutauerit aethiops pellē suā. aethiopib;
 ad meliora conuersis. sperent. nullū q. qui penitentiā agere uoluerit. a sa
 lute alienū fore. Unde & prius anima polluta. delictorū sordib;. inquina
 ta dicit. nigra sum. & postea in fine cantica canticorū de eadem iā purgata
 & lota p̄ penitentiā scribitur. que est ista quae ascendit dealbata. Moyses
 q̄q̄ id est lex dñi spiritalis. aethiopi s̄a de gentib;. duxit uxore. & maria id:
 synagoga iudeorū & aaron id: carnale sacerdotiū. & non secundū ordinē
 melchisedech. murmurant aduersū legē sed frustra. Statim enim syna
 goga p̄fundit lepra. & extra castra p̄iecta. completo tempore. ipso oran
 te moysē in castra reducit̄. Aethiopiē autē manus iā preuenit dō. Com
 minat̄ itaq. nunc sermo diuinus his qui peccatis inherentes & obligati sordib;
 delictorū. nolunt ad meliora conuerti. & tenebrosū colorē eluere. cōmi
 nat̄ eis gladiū. de quo puto scribit̄ & in genesi. statuit cherubim & flā
 meū gladiū qui uertitur ad custodiendā uia ligni uitę. Et in isaiā.
 inducit gladiū magnū & sēm sup draconē colubrū tortuosū. & inter
 fici eū indie illa. & dicit eos ut uulneratos uel interfectos futuros
 gladio. ut timentes poenas imitent̄ nimeueni & agant penitentiā & n̄
 sustineant que dñs cōminat̄. Q̄t̄ quidem & hieremie p̄ph̄cia sonat. Lo
 quar inquit sup gentē & sup regnū ut auferā & disperdā eos. & si paeni
 tentiā egerint. & ego ago penitentiā de om̄ib;. malis quae locutus sum
 ut facerē eis. Et ut sciatis p̄pterea nunc dñm comminari aethiopib;
 gladiū. ut eos ad meliora conuertat. post paululū in hoc ipso libro
 de aethiopib;. infert. ultra flumina aethiopię. inde supplices mei

filii dissipatorum meorum. deferent munus mihi. sive ut in lxx. habet. de fimb.
fluuioꝝ aethiopyꝝ suscipiam inde dissipos meos. & hostias offerent mihi.
Post haec n̄ loquit̄ dñs ut sup̄. sed p̄ph̄eticus sp̄s deco. & extendit manū suā
sup̄ aquilonē & p̄ d̄s̄ assur. Aquilonē de quo hieremias scribit. ab aquilo
ne exarscunt mala sup̄ om̄s habitatores terrae. Et de quo salomon com
memorat. Aquilo durus uentus. p̄ nomine autē dexter uocat̄. Propter eū
autē extendit inferens supplicia manū suā. & ut aquilo sentiat poenas.
& hi qui in terra ei sunt. ad quā iuxta Lachariā p̄gunt equi nigri. de quib.
dicit̄. erant equi nigri. ibant in terrā aquilonis. & pulchre. qui mouerit
pedes meos & recesserit ab oriente. De quo idem p̄ph̄eta ait. ecce uir orientis
nom̄ eius. & ad occidentē respexerit. statim pergit ad aquilonē. qui non ē
dexter. sed nomine dexter uocat̄. Quod quidem & corporalit̄ intelligitur.
Ut quicumq. in oriente steterit & uertit se ad occidentē aspiciens ad dex
terā habeat aquilonē quē dexterū uocant. qui flatu illius respexerunt.
qui tantū nomine dexter est. Ceterū recte opere positus in sinistra est.
post quā autē extendit manū suā dñs sup̄ aquilonē p̄ d̄s̄ & iā assur. qui
interpretatur eser̄i ruri. quē multi putant dirigentē dici. sed falsū ē.
eser̄i ruri enim conuincens dicit̄ atq. conuincens. & quō diabolus ē
ipse inimicus & ultor. & ipse peccata suggerit. & p̄ ea in peccatis car
guit peccatores. idcirco esse ruri uocatur. Hunc ego eē reor principē
assiriorū qui habitat ad aquilonē. & metropolim habet in meue. & dicit
in ip̄a. fortitudinē faciā & sapientia intellectus ad ferā terminos gentiū
& iures earū depascat. Porro qđ sequitur de meue & uastitate eius.
pascunt̄ in ea greges & om̄s bestie terrae. & cameleontes & corui in p̄se
pibus eius. & corui in fenestris eius cubabunt. & bestie requiescent
in cordibus eius. & cetera. Videtur mihi iuxta illud intellegi debere.
qđ uel in iona. uel in naum p̄ph̄etā scriptū est. Et in iona quidē in meuen

id est speciosa quae ad p̄dicationē ionē id est columbae egerit paenitentia. eccle-
 siā interpretati sumus de geribus congregatā. In naum uero sup̄ mundo intelle-
 gētā temperauimus. & de mundo quidem n̄ difficile ē interpretari & dice-
 re. q̄d quando aethiopes uulnerati gladio dñi fuerint. & extendent ma-
 nū suā sup̄ aquilonem. & p̄diderit assyrium principē mundi. Quia ipse
 mundus cū principe suo pereat. & ad maximā solitudinē redigatur.
 & nulli miserabilis sit. sed om̄s ad ruinā eius sibilent & moueant manus
 suas. De ecclesia autē uidetur prima fronte blasphemū. q̄d futura sit
 in uia & deserta. & bestiae habitent in ea. & post ea ei cū insultatione
 dicatur. Haec ē ciuitas malis dedita quae habitat in spe. quae dicebat
 in corde suo. ego sum. & n̄ est p̄ter me amplius. Quomodo facta ē in soli-
 tudinē pascua bestiarum. Sed qui considerauit illud apostolicū In quo
 dicitur. In nouissimis diebus instabunt tempora periculosa. & er̄ homi-
 nes sui amatores. auari. arrogantes. sup̄bi. blasphemī. parentibus n̄ oboe-
 dientes. ingrati. impuri. sine affectione. sine pace. accusatores. in te-
 perantes. crudelis. odio habentes bonū. p̄ditores. temerari. In flatu.
 uoluptatū amatores magis quā amatores dī. habentes formā pietatis.
 uirtutē autē eius denegantes. Nec non & in hoc q̄d in euangelio scrip-
 tū est. q̄d multiplicata iniquitate refrigescat caritas multorum.
 in tantū ut in illo tempore compleatur. Ueritatem ueniens filius ho-
 minis putas inueniet fidē sup̄ terrā. Non mirabit̄ de extreme ecclē
 uastitate. q̄d regnante antichristo redigenda sit in desolationē. & tra-
 denda bestiis. & passura quaecūq. nunc p̄ph̄sa describit. Si enim dī p̄p̄t
 infidelitatē ramis naturalib. n̄ p̄p̄t sed fregit eos. & posuit flumina
 in desertū. & fontes aquarū in siccā. terrā fructiferā in saluginē
 p̄p̄t malitiā habitatorū eius. cur non in contrario eos de quibus
 dixerat. posuit desertū in paludes aquarū. & terrā sine aqua

. 161

in fontes aquarū . & habitare facit . esurientes . & cetera . & quos in seruit
de oleastro in radice bonae oliuae . Si in memores beneficii recesserint
a conditore suo . & adorauerint assyrū . euerat . & ad eandē sitam re
ducatur in qua prius fuerant . Quā cum generaliter in aduentu antichristi
& in fine mundi possit intellegi . tam cotidie in his qui simulant se eē
delecta dī . & operib; negant . auditoresq; legisunt & n̄ factores . accipi
potest . qđ frustra despectiosa eē se iactent . cū habitent in eis greges ui
torū scilicet multitudo . & bruta animalia a corpori seruentia . & om̄s
bestie terre quae corda eorū comedunt . & cameleontes qui n̄ habent
unū colorē . sed diuersis peccatis . nunc auaritia . nunc luxuria . nunc
crudelitate . nunc libidine . nunc tristitia . nunc exultatione pmo
menta mutantur . & ericius in p̄sepib; eorū . animal spinosū ac ple
nū serib; & uulnerans quicquid attingit . sed & bestie accubabunt
in foraminib; eorū . id est in cordib; eorū . & corui in munda auis in por
tis eorū . uel in ore uel in auribus . quod aut loquant̄ semp̄ . aut audiant
mala . post quae inferatur & dicitur . Ideo eccliam haec passurā fore
uel eē p̄ pessā . qđ in supbia se eleuauerit . & quasi cedrus suū cacum̄ erex̄
malis operib; dedita . & nihil hominis fugarum sibi beatitudinē rep
mittens . & in corde suo ceteros despiciens . nec putans quēquā eē prece
re & dicens . ego sum & non ē alia preter me ultra . Quomodo ergo fac
ta ē insolitudinē pascua bestiarum . Ubi enim prius habitabat pater &
filius & sp̄s sc̄s . & angeli eius misteris p̄sidebant . tunc habitabunt bes
tie . de quib; & p̄ph̄ta complorat dicens . ne radas bestias animā con
fidentē tibi . Omnis qui transierit p̄ eā sibilabit & mouebit manus
suas . Quod si de angelis intellexerimus . ita biter p̄bitur . cū transie
runt p̄ eā angeli & non p̄ manserunt in ea ut prius facere consue
uerant . stupebunt & mirabunt̄ . & n̄ eā fulciant & sustentabunt

ruentē manū sua. sed leuabunt manus atq. p̄transient. Vel certe cū sibilō
 attollent manus & quasi plangentēs in morē lugentū concrepabunt. Si autē
 hoc de diabolo & de angelis eius uoluerimus accipere. qui uinea quoq. quae
 de aegypto translata fuerat uastauer̄. Dicimus panimā de qua xp̄s recesser̄
 rit & quae prius templū dī fuerat & eē desiuit transire serpente & si
 bilare in ea & uenena suae malitiae euomere. Et n̄ solū hoc facere sed
 opera q̄q. sua quae sc̄p̄o k̄i i a o c y manus uocantur mouere. ac ne putet
 quia colubrū nominauimus uolenter nos manus colubri popere intel
 legere. accipite salomonis testimoniū. mors & uita in manib; linguae.
 Haec diximus ut potuimus interpretationi allegorice seruientes. Siquis
 itaq. magis ueri similia habentia rationē quā a nobis s̄d̄serta repperit.
 illius magis lector auctoritate ducatur. **Ve puocatrix &**
redempta ciuitas columba n̄ audiuit uocē & n̄ suscepit disciplinā in dño
Non est confisa ad dñm suū n̄ ad p̄p̄inquabit. principes eius in medio eius
quasi leones rugientes. iudices eius lupi. uespere n̄ relinquēbant in mane.
p̄ph̄e eius ueram uiri infideles. sacerdotes eius polluer̄ sc̄m. In iuste
egerunt contra legē. Dñs iustus in medio eius n̄ facit iniquitatē. ma
ne mane iudiciū suū dabit in lucē & n̄ abscondetur. Nesciuit autē
iniquus confusionē. dissipidit gentes & dissipati s̄ anguli eorū. deser
tas fecit uias eius. non sit qui transeat. desolatae erunt ciuitates eorū
n̄ remanente uiro nec ullo habitatore. Dicit. At tam̄ timebis me
suscipies disciplinā. & non peribit habitaculū eius. p̄p̄t om̄a in quib;
uistauit eam. Verumtamen diluculo surgentes corrumper̄ om̄s cogi
tationes suas. Lxx. O inlustri & redempta ciuitas columba non
audiuit uocē n̄ suscepit disciplinā. in dño n̄ est confisa. & ad dñm
suū non ad p̄p̄inquauit. principes eius in ea ueluti leones rugientes.
iudices eius sicut lupi am̄bie. n̄ dimittebant in mane p̄ph̄e eius

portantes primum uero contentores sacerdotes eius polluant sc̄a. & impie agunt
in legem dñi aut iustus in medio eius. & non facit iniquitate mane mane dabit iu-
dicium in luce. & non est absconditus & nescit iniquitate in exactione nec in se-
piternum; In iusticia detraxit superbos. dissipata sunt arguta eorum. destruxit
et uas eorum ut penitus non transerantur. Defecerunt ciuitates eorum eo qd
nullus subsistet & neq; habitare. Dicit uerum tamen tunc obicit me & susci-
pitis disciplina & non peribitis de oculis eius in omnibus quibus ultus sum
super eam; Multi putant propter consequentia sermonis dicit aduersum
minuen de qua supra & per de asirum & pon & minuen in solitudine. Sed
num qua scriptura minuen columbam uocat & lica in hierema. & facie cla-
di colube de nabuchodonosor quida dictu putant. Sed sciendu quod alii
e contrario. adserant pro columba ibi posse intellogi. ea. ada ad Idē grae-
tia. ut sit sensus & facie gladii jona idē & facie gladii grece. jona enī tam co-
lumba quā crecia significat unde usq; hodie greci ionos. & mare appella-
tur ionum. & apud hebreos p̄ man & eorum uetus uocabulum; sed & prin-
cip̄ in am̄ apud barbaras nationes. Antiquum uocabulum retinentes cesares
appellamur. Omnis ita que continet usilem sermo. Ue ciuitas quondā
coluba sepe peccans. & captiuitatibus tradita & rur̄ su redempta dño.
Ue ciuitas puoatrix. quod significamus ebraice dicitur. marā idē.
sc̄a patris p̄ ioyca quod nos possumus dicere. dñi amari facies. idē
tuo uicio. Dulce dñm atque clemente. uertens in amaritudine. ut qui
misererit autē punire cogatur. Non audiuit preceptum dñi & corrup-
ta noluit suscipere disciplina. nec prementibus aliquando est cofisam
dño dō suo. nec abulauit poster̄ gūenis. nec dicente eo. ego dñs adpropin-
quans & non deloge. ipsa adpropinqua re uoluit; Describuntur quoq;
principes eius & iudices & prophete & sacer dotes ut in ciuitate populi
& in his quod dicitur nominibus digna tam principes accipiunt; principes

guntur eius quasi leones semper uersabantur in prediis & ad effundendum san-
 guinem subiectorum; Iudices eius rapaces non dimittentes aliis quod
 possent rapere. prophete eius insanientes. siue stupentes. qd hebraice dicitur
 focosim. & aquila transtulit. albnitai. loquebantur quasi ex ore dei. & om-
 nia contra dnm predicabant. sacerdotes in locos scauarii. comiserunt facere
 legum. & cum contra lege faceret ex lege uictimas offererebant; Propte-
 rea quilli egerunt iniuste. Dns iustus non facit iniquitatem. & restituit
 urbi pessime que meretur. Mane mane manifeste & absque aliqua
 ambiguitate facit & decaudicium. Hec erit quod ab eo possit abscondi
 & hoc facit & dicitur. ut corrupta ciuitas conuertatur ad melius; Sed in-
 quia israhel non cognouit confusionem suam. nec intellexit idcirco sibi
 multas plagas ut ageret penitentiam; Uindicauit inquit postea de
 gentibus & destruxit imperia eorum. ut qui per plagas sine non sensen-
 tes. saltem per beneficia cognosceret; Uel certe sic intellegendum. dispendi-
 omnes ciuitates tuas & uida. & omnes subiectas tibi plagas & tribus & di-
 uersa confirmata. & tanta hominum uastitas fuit ut non eorum qui habita-
 ra & uirbi tuis; Ex postquam hoc feci. misi prophetas meos consur-
 gens diluculo & ad penitentiam puocans; Dixitque. feci quidem tibi haec
 o hierusalem. sed feci ut ameres me. & susciperes disciplinam & non pe-
 rit & habitaculum tuum. hoc est templum propter omnia scelera que gesseras;
 e contrario habitatores hierusalem me eos ad penitentiam puocante
 quasi de in dufferia & ex contentione diluculo surrexerunt ut festinatione
 qua ad me redire debuerant complerent omnes cogitationes suas
 & opere demonstrarent quod mente conceperant. hoc iuxta
 ebraicum; Ceterum inlustris & fedonca ciuitas xpi sanguine. iuxta
 superiora perspicue aedlesia intellegitur. & uocatur columba
 propter simplicitatem multitudinis in ea credentium; haec non au-

diuit uocē dñi neque suscipere uoluit disciplinā nec confisa est in dño
quia noluit adpropinquare dño quia noluit adpropinquare dño dñi sui.
frustra enim quis uocē dñi di sui audire sedicit: & confidere in dño quan
do operib: fide destruit & magis mā mone uigetur quā dño suo: & du
plici corde accedit ad eū & daobus dominis seculo & dō militare se credit;
hauis principes sicut leones rugientes non ambigimus de uigile conuon
Quando uiderimus principes eius ita insubiectos populus de conare.
& nocere tyrannica rabidisque: conuicis plebe conuicere: ut non pastore
in rege sed leone inter ouilas putas; Iudices quoq: eius quasi lupi arabie
occidentes & uespere non aspicientes ad ortum solis sed morantur sep
in tenebris. Possessum uinculas ecclesie & ea que in diu donario conferunt.
uer tement in lucrum suū: ut non habeant pauperes quod mane come
dant: quasi nocte & nullo uidente populantur: & culporū more
cuncta diripiunt: nec paruos quide cibos indigentibus derelinquunt;
Prophete & iam id est magistri quise putant docere pu
turis sermocina: sine ΥΑΛΛΙΟ ΟΡΟΝ: id est portantes spm sine spiri
tales & hoc: ΙΡ ΒΙΡ ΤΟ ΚΑΙ: legendū sunt uiri contemptores; Non enim
docere: sed facere in ecclesia conuenit: nec factus uerba destrueret;
Ceterum tu ualium doceas & non facias ipse: non tā doctor quā con
temptor uocandus es; De quo & in abacue scribitur: Uidete contemp
tores & respicite & miramini mirabilia & dispidamini; Sacer doctes
quoq: qui eucharistiae seruunt & sanguine dñi populus eius diuidunt.
impie agunt in lege xpi putantes: ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑΝ: in precantibus facere
uerba non uita sed necessaria: ēē solem ne orationē: & non sacerdotum
merita: De quib: dicitur: In quo cuiq: fuerit macula non accedat & offer
re oblationes dño; Cū hec faciant principes iudices prophete sacer
dotes hierusalem: nihil hominis clementi & iustisē dñi; Clemens in eo

quod a sua ecclesia non recedit; Justus in eo quod reddit unicuique
 quod meretur; postquam enim aduenerit mane. & nox huius seculi
 transierit in luce iudicium suum. & non abscondetur uel ipse uel iudi-
 cum eius; Et cū ceperit a seclis exiere pecunia quā eis commiserat
 non erit uniuscuius nec faciet imperpecuum ualere iniusticiam. sed sup-
 bos principes quibus resistet dñs detrahet decar de dñis suis & decul-
 mine quod tenebant & dissipabuntur anguli eorum. idē prauē uolup-
 tates & aere continere declinantes. in quibus semper & pharisei
 orare consueuerant angulari lapide contempto; Puto autē qd &
 supbis pro sit detrahi eos de arrogantiā sua & dissipari anguli po-
 as & anguloseorū ut postea aere continere gradiantur; Demq; se-
 quitur; & desertas faciā uias eorum eo qd non sit qui pertransiat;
 Secundū illud quod in primo psalmo scriptum est & iter impiorū
 peribit. Nec non & in osē. ubi de ierusalē dicitur fornicante. ecce
 ego claudā uias eius spinis & obstruā itinera eius & semitā suā non
 inueniā. & persequetur amatores suos & non adprehendā eos
 & querā eos. & non inueniā. & dicā uadā ad priore iurum meum &
 reuertar qm̄ bene mihi erat tunc quā nunc; An aduertere qd nisi
 clauis fuisse uis. & opsepta itinera & nisi destruxisset dñs semitas
 eius. nūquā dicere potuisset anima fornicans uadā & reuertar ad
 iurū meū priore; Dissipantur ergo itinera superborū. & anguli
 eorū ne ambulent in superbia & in brauitate & urbes eorū que
 male edificatę fuerunt in arrogantiā & subpbia destruantur.
 Resubsistant & habeant habitatores pessimos; Ac ne quis putet nos
 uim facere scripture. discat ex consequentibus; hoc autē in qd fei
 ut dicere in eis ecce destructa sunt itinera malicie. decetoro ti-
 mece me & suscipite disciplinā ne disciplina tua pereat fructū

in uobis conuersionis non inueniens. & omnia irrita sunt perque uos uolui
corripere. & ille sermo qui in hieremia scriptus est possit aptari;
Sine causa percussi filios uestris disciplina non receperitis; Uel certe
timece me & recipite disciplinam ut non pereant omnia de conspectu
hierusalem ne penitus ad solitudinem deducatur super his malis in quibus
commixtus sum eis. Nec moueat aliquem ut sepe iam dixi. Quod hec ad
uersum ecclesiam dicta habent propter. Cuius uis hierusalem in scriptu
ris sanctis septuplum habere a ecclesie; De qua qui peccauerit. uel in
babilone abductur. uel si sponte descendere uoluerit in hiericho
a latronibus uulneratur; Que enim in iustis ut haec ecclesia que
in toto orbe fundata. Ita recepta. xpi sanguine. & columbae ppe
gratia sps sc̄i ut ecclesia de gentibus congregata. In qua pluri
mi que se dicunt in xpo credere. Nec audierunt uocem eius. nec re
ceperunt disciplinam. nec iuxta eum esse uoluerunt; Quo dicitur dicitur
principes eius in ea sicut leones rugientes. scio offensurum me esse plu
rimis quod super ep̄is & presbiteris. hoc interpretor. Cum & pres
biteri mali. qui susanna uolare cupierunt. ceteros presbiteros
qui bene uixerunt non contemnet & mali principes quos describit
sermo propheticus non sint bonis principibus contumelie; Stulto enim
flagellato. insipiens sapientior erit; sicut insipiens sapientior fit.
quantomagis ille qui sapienter est. Sed & iudices eius accipientes mu
nera uendentes que iusticiam. nonne recte appellantur lupi ara
bis. uel uespertini. sicut simmachus transtulit. Non enim merentur
lupidici beniamin. qui mane capiunt & ad uesperam dant escam.
Sed lupi uestri qui noctibus comedunt. & immane nihil relinquunt;
Quod autem sequitur. prophete eius. ita nesciait oio popoi. id est portantes
tames sp̄m. uiri comestores nullum moueat quod super docto

ribus interpretantes eosdem & prophetas dicamus & contemptores.
 Cum & apostolus precipiat nolite contristare spm̄ sem̄ di in quo signati
 estis indie redemptionis; & dauid loquitur in psalmo. spm̄ sem̄ tuum
 ne auferas a me; Nisi enim sp̄s sc̄s contristatus fugere consueuisset
 prius hospicium & dimittere habitaculum suum. Numqua & pau-
 lus precepisset quod supra diximus. & dauid post adulterium for-
 midat & ne perdat quod acceperat. De quo & ad hebreos scribit;
 Quantum arbitrariū deteriora mereri supplicia eum qui fili-
 ū di conculcauerit. & sanguine testamenti immundum duxe-
 rit in quo sanctificatus est & sp̄i gratiā contumeliam fecerit. Sed & in
 tercio libro regnorū scriptū est. hominē di auto dubium. qui in pphē-
 tā. post quā dixerat in samaria altare. haec dicit dñs. ecce filius n̄as
 cecur danto & cetera. quia contempserit uerba dñi & comoderit
 apud pseudo pphēta. Sueni locū istum exponēs iosephus interpre-
 tatus est interfectū eē aleone. & ne putaretur casus. & non iudici-
 ū di. & pseudo pphēta qui eum deceperat. hoc futurum esse p̄dix-
 & ipse leo contemptorem puniens. a sinu reseruauit. Non ergo om-
 nium si doctores qui sc̄o sp̄i plenifuerant. possint fieri contemptores
 cū apud nelegentes. & non om̄ custodia seruantes cor suū. haec ip-
 sa causa frequenter solet sup̄bie indm̄ & contēptus existere. qđ
 habeant scientiam di & nouerūt multā bonitate ei. quā abscondit
 timentib; se. & contemnat bonitatis diuicias eius. Thesaurizantes
 sibi in indie ne; Sacerdotes quoque quidam bap̄tismum. & ad-
 erixapitriam. dñi inpcantur. aduentu faciunt oleum charismatis
 manus imponunt caticuminos erudunt leuitas & alios constituunt
 sacerdotes. Non tā indigentur nobis. haec exponētib; & pphētis
 uaticinanti; quā dñm deprecemur. & studiosē agant ne desacey

dotibus qui uolant scā dñeē merent; Non enim dignitas & nomina dig-
nitatū sed opus dignitatis. & principes & iudices pphetas & sacerdotes sal-
uare consuevit; Qui episcopatū in quid desiderat bonū opus deside-
rat; Videant quid dixerit. bonū opus desiderat. Opus non dignitate
 cito corrūdit. Turris in silua & excelsae cedi fulmine feruntur. & erec-
ta ceruix frangitur; & agnus extento collo & in sublime sedemet in
immundas uolucres computatur; Porro qđ exposuimus iuxta ebra-
icū ueritatem dilucule consurgentes corruerunt om̄s cogita-
tiones suas p̄ quo in Lxx. scribitur. prepare consurgere diluculo
dissipatae om̄s frondositas eorū. quia multū ad ebraico discrepat
& magis uidetur iuxta Lxx. cū posterioribus concordare. in sequen-
tib: exponemus; Quia p̄t̄ expecta me dicit dñs in die resurrectionis
meae in futurū quia iudiciū meū ut congregē gentes. & colligā regna
& effundā sup eas indignationē meā. omnē irā furoris mei. In igne enim Teli
mei deuorabit̄ omnis terra. qui tunc reddā populis labiū electū. ut inuo-
cent om̄s nom̄ dñi & seruiant ei humero uno. Lxx. In igne con surge
diluculo. disperiet̄ om̄s racem̄ eorū. Propterea expecta me dicit dñs in die
resurrectionis meae in testimoniu. quia iudiciū meū in congregationes
gentiū. ut suscipiā reges & effundā sup eos irā meā. omnē irā furoris mei.
quia in igne Teli mei consumet̄ omnis terra. quia tunc conuertā in po-
pulis linguā in generationes eius. ut inuocent om̄s nom̄ dñi & seruiant ei
sub iugo uno. Haec iudaei interpretant̄ in aduentu xpi quē sperant eē uen-
turū. & dicunt uniuersis gentib; congregatas & effuso sup eas furore dñi
in igne Teli eius terrā deuorandā. & sic ante aedificationē turris fuit.
quando una lingua om̄s populi loquebant̄. ita conuersis omnib; ad cultū
ueri dī locuturos ebraice. & totū orbē dño seruturū. Nos aut̄ qui in se-
quimur occidentē litterā sed sp̄m uiuificantē nec iudaicas fabulas. Audim

Adhō. p̄parare consurge diluculo. dissipata om̄s racemi eorū. & p̄parati
 dicim̄. paratū cor meū d̄s paratū cor meū. Audiuim̄q. in pueribus impe-
 ratū. p̄parata ingressu opera tua. & illud qđ in leuitico sacro dicitur.
 ubi septimo mense decima mensis offerat aaron p̄populo hircū emissarium
 atq. iuuentē. & ponens manus sup̄ caput eius imp̄cat̄ ei cuncta peccata populi
 israhel. trad̄q. eū in manus hominis p̄parati & mittat in heremū. Intelle-
 gumus in nobis. & p̄parantes nos ueri imperio sacerdotis. tollimus de medio ec-
 clesie. Cumq. hoc fecerimus. nox p̄terit dies adppinquat. & quasi in die hones-
 te ambulantes. dicimus. D̄s d̄s m̄s ad te de luce uigilo. statimq. in ferim̄. mane
 & exaudies uocē meā. mane assistā tibi & uidebo. Nisi enim p̄parati fuerim̄
 n̄ nobis orit̄ sol iustitiae. Orto autē sole. om̄s racemi de uinea sodomorū dis-
 sipant̄ & pereunt. ut n̄ solū grandes botri. sed & iā qđ parū eē uidebat̄ in nob̄
 xpi luce radiante dispereat. & p̄ his omnib; mercedē nobis pollicens d̄s ait.
 expecta me in die resurrectionis meę in testimoniu. Post uicta enim atq. pec-
 cata d̄s resurgit in nobis. & iuxta id qđ in alio loco p̄cipit. estote mihi
 testes. & ego testis dic̄ d̄s d̄s. & puer quē elegi. testis ē nobis pater cū filio
 & cū sp̄s sc̄o. ut in ore duorū ut triū testū sit & omne uerbū. Et magis
 mihi uideatur sic stare sententia. & sub his trib; testib; ueritas confirmari
 quā secundū litterā. Duo enim fuer̄ testes contra susannā. & contra ipsum
 d̄nm saluatore. & tam̄ n̄ stetit uerbū eorū. ^{In ore} Contra naboth quoq. tota pene-
 ciuitas dix̄ testimoniu. consensusq. testimoniu pessimorū n̄ firmitatem
 habuit ueritas. sed sceleris conuentionē. quia iudiciū ait meū in congre-
 gationes gentiū. & suscipere reges in loco uidelicet & suppliciorū suorum.
 ut effundā sup̄ eos irā meā. Omne irā furoris mei. qui minor ē. cito me-
 retur ueniā & misericordie p̄ximus est. potentes autē potenter tormēta
 patient̄. Uide gentes & gentiū multitudo congregatur ad iudiciū.
 reges autē id est principes dogmatū p̄ uerborū adducuntur in poenā.

ut effundatur sup eos omnis ira furoris dñi. & hoc n̄ crudelitate fit aliqua
ut arbitrant̄ sanguinari iudaei. sed misericordia & consilio medicinas.
Sequit̄ enim. In igne enim Teli mei consumit̄ omnis terra. Gerab; quippe in iu
diciū congregatis & regib; ad supplicium. ut effundat̄ sup eos ira. & n̄ ex par
te sed tota. & ira de furore sociato. consumetur in toto orbe quicquid ter
renū est. quicquid ad opera terrae id ē: carnis panis. Om̄s eius uepres & spi
nas ac fructa iustans Teli mei uorauit incendiū. & tunc conuertam
sup populos linguā in generationē suā. ut unusquisq; errore deposito. ad an
tiquū confessionis dñi eloquiū reuertatur. & in nomine ih̄u omne genu
flectat̄ celestiū terrestriū & infernū. & omnis lingua confiteat̄ dñm
ih̄m in gloria dñi patris. abiectisq; laterib; & bitumine quae habent̄ pla
pidib; & luto. quib; & erroris nr̄i supbia extruebamus contra dñm. recipia
mus linguā quā ante perdidimus. & simus sub iugo xp̄i dicentes. Iugū enim
meū suauē ē & onus meū leuē ē. Notandū aut̄ qđ meo loco ubi nos interp̄
tati sumus reddā populis labiū electū. p̄ electo lxx dixer̄. in generationē
eius. ut sub audiat̄ terrae. Et hinc error exortus est quia uerbū hebraicū
barura. qđ aquila & theodotio electū. simmachus mundū int̄pretatus ē.
lxx. lager. bardura. rer. litterā. delect. aestimantes. p̄p̄t̄ elementa nimia
similitudinē qđ paruo apice distinguit̄. nec n̄ ubi nos transiulim. indie
resurrectionis meae infuturū. & om̄s interpretati s̄ testimoniu. Ebreus
qui me in scripturis instruit. asserebat. Lech. in p̄sent̄ loco magis eieci.
id est infuturū debere intellegi. quā in testimonium. Lech enim qđ scri
bitur p̄ litteras. ain. & delect. & eci. & yalaptipion. id ē & futurū
testimoniu intellegi. Possumus hunc locū & de primo xp̄i aduentu expo
nere quando omni errore sublato. demonib; q. calcatis & terrenis ope
rib; destructis. apostoli uniuersis linguis locuti s̄. & usq; in errore sub
lato. unū confessionis redditi est labium. Sed & reges qui destruxerunt

& diuino consumunt ardore puer sorū dogmatū principes sentiendi sunt.
 Ultra flumina aethiopiae inde supplices mei. filiae dispersorū meorū deferent
 munus mihi. Indie illa nō confunderis sup cunctis adinventionib; tuis. quib;
 p̄uarricata es in me. quia tunc auferā de medio tui magniloquos supbie
 tuae. & nō adicies ex altari amplius in monte scō meo. & derelinqua in
 medio tui populū pauperē & egenū & sperabunt in nomine dñi reliquie
 israhel. & nō facient iniquitatē nec loquent̄ mendaciū. & nō inueniet
 in ore eorū lingua dolosa. quō ipsi pascēt & accubabunt & nō erit qui
 exterreat. Lxx. De finib; fluminū aethiopiae suscipiā dispersos meos.
 adferent uictimas mihi. Indie illa nō confunderis ex omnib; adinuentio
 nib; tuis quib; impie egisti in me. quia tunc auferā a te detractionē
 contumelie tuae. & ultra nō adicies ut magnificeris sup montē sc̄m meū.
 & relinquā in te populū mansuetū & humilē. & timebunt nom̄ dñi
 qui fuerint reliqui de israhel. & nō facient iniquitatē & nō loquentur
 uana. & nō inueniet in ore eorū lingua dolosa. quia ipsi pascēt
 & accubabunt & nō erit qui exterreat eos. Cū reddiderit dñs cre
 dentū populū labiū electū & inuocauerint om̄s nom̄ ihū & por
 tauerint iugū eius. tunc & iā ultra flumina aethiopiae. unde uenit
 regina saba audire sapientiā salomonis. deferent uictimas dño.
 & aethiopia p̄ueni & manus ei dño. ueroq; legisfero qui decē plagis
 percussit aegyptū. nub & aethiopia in uidente synagoga iudeorū.
 Qd̄ aut̄ ait uerba ebraicū inde supplices mei filiae dispersorū meorū
 deferent munus mihi huiusmodi est. O israhel. O synagoga quon
 dā filia. quā in tota orbe dispersi. licet in uideas. licet emulatione
 crucieris. tam de aethiopia mihi uictimę deferent. id ē de gen
 tiliū populo. indie illa id ē quando gentiū crediderit multitudo.
 & iam tu nō penitus confunderis sup cunctis errorib; tuis. quibus

preuaricata es in me. Eligendo barrabban & di filium crucifigendo.
Tunica ferā de medio tui scribas & sacer dotes & phariseos magnilo
quos superbie tue & nequa quā te in monte scio meo ultra iactabis.
sed habebis populū pauperē. homines in literatos & piscatores qui
sperabunt in nomine dñi. reliquie israhel. Non multitudo que cla
mauit. crucifige crucifige. Non pontifices & optimates. sed reliquie
Nequaquā facient iniquitatem. Nec loquentur mendacium in xpo
ueritati credentes. Nec inuenietur in ore eorum lingua dolosa. Sci
entes quod domine mendacium de diabolo est. quo ipsi pascentur
& dicent. Dñs pascit me & nihil mihi deerit. In locopascue ibi me
collocauit. Sup aquā refectiois educauit me. Animam meā
conuertit. & non erit qui ex terra eat. uincente fide credentium
persecutore in superbia. Hoc de primo aduentu xpi intellectū
fit. quod iudei sibi in fine promittunt. & spe
rant se hoc quod dixit. Intulistis domum & ex sufflaui illud &
dedonarius accipi que offerebant in altari & de ex sufflauerit
ea. Sed quia dixit. intulistis domū. si xā que in lata sua. dona
ria intellegimus utique in tēplo oblata dicimus. & non nobis
congrua. quia eo tēpore domus dī ad huc edificata non fue
rat. Quod quidē usq; hodie plerisque contingit qui habitare
in edificis humilibus & quantum in se est despiciunt dissola
tā domus dī & cū possint aedificare contempnunt & quasi iam
uidentes naturas segetes fructus sibi suorum opera repromit
tant. & fallentes se p magnis uix praua repperunt. Sed & hec
quoque praua que in domū & horreum mentis condiderat.
Ex sufflantur a sermone dī. quasi indigna eius custodia at
que tutela quoties ego uidi tam in doctrina quā in conuer

huc usq; sopho
nie. modo re
uertere ad pter
missa.

satione de quibus clā sperata plurima. & post quā uentum est ut
 haberent tempus messium. Ide tempus docendi ut am suam in ex
 emplum prebere populorum de excelso precipitatos & minus
 inuentum in eis quā in opinio sibi omnium promittebat. Unde acci
 dit. ut paulatim ne negligentia subrepente prauum quoq; ipsam
 quod uidebantur habere perderent. hoc autē idcirco uer pessisunt
 quia securi fuerunt in pristinis domibus suis. & cetera de scriptis
 scripturā monte edificacionis de eo dominica ligna cederunt. & nec
 Extruxerunt in secotidie domū dñi sed despicientes eius desolatio
 nē. & ita adperdidere quod se habere credebant. supra dicti enim
 mali haec causa redditur. Quā ob causam dicit dñs in orationum
 quia domus mea deserta est & uos festinatis unusquisque in domū
 suā post haec sequitur. ppter hoc sup uos prohibita sunt celum darem
 rorē. & terra contineat germen suū; non solū in quid celi pluuia
 n̄ dederunt quib; irrigata humus fruges parit. sed nerorem
 quidē in altum ut que nocturnū utare in eis agris saltem humo
 re modico temperantur. Terra quoq; deuorant agrigulis
 non reddunt sementē. & que sponte soleo gignere. auaro simu
 tenuit. Ego hunc arbitror. eororē de quo in benedictione di
 ad iacob. Dicitur dñs de rorē caeli. rorē her mon qui descendit
 sup montē sion & descendit non de aere in quo uolitat multi
 plex aquilarū & accipitrū & uulturū numerus. sed de celo. ut si
 cuius anima arda & perturbationib; & iaculo diaboli uulnerata ē re
 frigerē hō iore. & actus suos temperat. Quo recto. terra quoque
 non effert germen suū. neq; enim sine rorē xp̄i potest ulla anima
 adferre frumenta. Et uocauit siccitatē sup terrā & sup montes
 & sup uitiā & sup uinū & sup oleū. & quaecūq; p fert humus.

Atque confringunt percussit cladius dñi homines aut & iumenta
 uel. ad orientem & ad occidens. id est cogitationes & sensus eorum accipiamus
 uel certe rationales in eis uel & inanimabiles. Idē & doctores pariter
 & indoctos & omnem laborem manuum ieiunia eorum & observationes
 uarias & ceremonias quibus quachagesimis per annum ieiunantes &
 siccis frugibus humiliantes animā suam & uel maxime detractione
 dice crescentes sup huiusmodi laboribus audiunt. Tanta passi
 sit sine causa. haec aut uniuersa quae dixi possunt & de ecclesi
 & rectorib: intellegi. quae edificantes carnale domū liberisq: suis
 & possessorib: prudentes. non curant uel in seipsis extruere templū
 dñi. uel ecclesiā dñi quae infecta & diruta est instaurare. quorum
 sepe uita. & uere sermo congruus scandalizat plurimos. & de eccle
 sia eicit & ad solitudinē perducit domū dñi. Nec haec dicimus quoniam
 uersos generaliter accusemus. sed quo in omni officio & gradu sint.
 Alii quae edificet & alii destruant templū dñi. & p̄ eorum uitium. p̄ ceteri
 rore p̄ terra de uergermen sic ^{sicutur} cecatur humas. montes areant.
 triticū & uinum & oleum & omnia quae terrae gignit. homines quoq:
 ipsi & iumenta. & uniuersus labor manuum seccante cladio &
 siccitate. uel uento urente disperent. & audiuit zorobabel
 filius salathiel. & hiesus filius iosedech sacerdos magnus & om̄s
 liquis uoce dñi. & uerba aggei p̄phete sicut misit eū dñs dñs
 ad ipsos. & intumit populus a facie eorum dñi. Diligenter adtende
 p̄pter duas intellectas saluataris. In zorobabel duce & hiesu
 sacerdote. Ipse enim at rex est & sacerdos quod non dixerit. Zoroba
 bel & hiesus timuerūt. si audientib: zorobabel & hiesu & popu
 lo uerba aggei p̄phete. quae uerba sunt dñi. solus populus intum
 it a facie dñi. id est sola multitudo quae nec dñm in unum & p̄fectū

uiru uenerat. Nec spū copulatus. idē quod spū timuit autē populus
a facie dñi sciens quia facies dñi ^{sup} facientes mala impdat de terra me-
5 moria corū. Et dixit ageus nuntius dñi denuntius dñi populo di-
5 cens ego uobiscū dicit dñs quida pitarā & iohanne baptista & mala-
chia qui inter precantur angeli dñi. & ageu quem nunc habem
in manibus eē angelos. & ob dispensationē & iussione dī. ad sup̄ se
humana corpora & inter homines conuersatos. nec mirum hoc de
angelis credi. cū p̄ salute nrā & iā filius dī humanū corpus ad sup̄
serit. & ob hanc causā & iā de apocrisis p̄ bene testimoniu ubi dicit
qđ iacob qui postea uocatus ē. israt angelus fuerit. & p̄pterea
subplamauerit fratre in uentre matris sue; iohanne quoq; ad
uocē marie matris dñi exultasse in uero helisabeth & omnium
rationabiliū unte cē natura & ob hanc causā homines qui placue-
runt dō equales angelis fieri. hoc illi sentiant. Ceterū nos nunciu
dñi. Idē angelu. qui ebraice dicitur. malach. simpliciter
p̄pheta dicitū accipiamus. ab eo qđ dñi uoluntate populo nun-
ciauerit siue qđ in multis locis dñs nr̄ atq; saluator angelus
dicitur sicut ibi magni consiliu angelus. Typū saluatoris. dicim
maggeo p̄currisse. Porro qđ ait nuntius dñi. denuntius dñi.
tales qđ si dixisset. p̄pheta de p̄phetis. Quod ait. nuntius dñi
populo dicens ego uobiscū sum dicit dñs. non loquitur ad ro-
babele & hiesū cū quib; sepe erat dñs. Semel enī eos diximus secundū
diuersas intellegentias in p̄sona saluatoris accipi. sed popu-
lo qui timuerat a facie dñi. qui quia populus erat. nec dum uene-
rat ad dī caritate que foras mita timore. Accipit ergo popu-
lus p̄ dī timore mer̄ coelo. ut dñs cū illis sit. & est sensus. Ego
ero uester adiutor aedificate domu meā que in uobis destructa

est me in medio uestris constituto. nemo edificatione uestra phi
 bere poterit; & suscitauit dñs spm zorobabel filii salathiel ducis
 uida. & spm hiesu. filii iosedech sacerdotis magni. & spm reliquo
 rum de omni populo. & ingressi sunt & faciebant opus in domo dñi ex
 exercitu dñi sui. Indie uicesima & quarta mensis in sexto mense man
 no secundo datu regis; Lxx. transtulerunt. de tribu uida. & p
 opere. opere; cetera similiter; Ubi cum que aut nos ponimus dñm
 exercitum illi diuerse. aut dñm omnipotentem aut dñm sabaoth
 aut dñm uirtutum interpretantur; Suscitatur ergo sps zoro
 babel & sps hiesu; Interim secundum litteram. ut regnum & sacer
 dotum aedificent templum dñi; Suscitatur & ista sps populi qui in
 eis antea dormibant; non corpus non anima sed ut diximus sps
 qui magis aedificare scio templum dñi & ingressi. foris enim
 fuerant. faciebant opera que digna erant penetrabilibus do
 mus dñi. In eodem anno datu regis quo ut supra in eo mense qui
 & in principio positus est. sed non in eode die. Ibi enim unus dies
 mensis ponitur. hic uero uicesimus quartus. Ut in primu
 die quo dñs loquitur. paggeu & uicesimu die quartu quoin
 gressi sunt & faciebant opus in domo domini. uiginti duos dies
 medi fuerunt. quot & littere sunt apud ebreos; Necesse enim
 habuerant doceri que essent elementa principii sermonu dñi.
 que eos phiberent dicere. necdum uenit tempus domus dñi ae
 dificandae & habitare in domibus. concussus ut & supra diximus
 in ima. dimergi; prouocarentur uero ponere recordasua sup
 uas suas. & meminissent ppter negligentiam quanta perpessi
 fuerunt & ut ascenderent in monte & cederent ligna. & aedifi
 carent domum domini. & non paterentur ea que fuerant

ante p̄p̄si. Deniq; in his uiginti & duob; dieb; timuit populus a facie dñi.
& ingressi s̄ indie uicesimo & quarto mensis. in sexto mense. anno secun-
do darii regis. & faciebant opus in domo dñi exercituum dñi sui. Scripsit
autē nobis ut aedificari possit domus spiritalis in sacerdotiū sem̄
ad offerendas spirituales uictimas placentes uictimas dō. tales nos
p̄bere. ut suscitetur in nobis sp̄s sc̄i & ingrediamur in domū dñi
& faciamus opera dñi. Lā enim Lorobabel de genere dauid. & he-
sius sacerdos in aeternū suscitatus ē a patre in uirtute. secundū
sp̄m sc̄ificationis de resurrectione mortuorū ut ille p̄sit operi.
Nos uero ipso adiuuante & dispensante faciamus. Quae tam ope-
ra dñi facere ante n̄ possumus nisi timeamus a facie dñi. & cre-
damus & ingrediamur templū dñi. & ea quae domo dñi digna sunt
p̄petremus. Quō uero adhuc in saeculo sumus & tempus aedificatio-
nis nr̄e sub darii rege uersatur. In quo generationi conuugii
carniq; seruit̄. Idcirco in sexto numero quo factus ē mundus.
& in secundo anno qui diuidit unione. materia enim in quo
mundi reparatio sobolisq; consistit. duplicē numerū diligit.
Ingreddimur domū dñi. & utroq; populo congregato ex-
truumus dñi templū. ex duob; enim duodecim numeris.
uicesimi quarti numeri summa consistit. quā ex circū-
cisione quā ex gentib; prima xp̄i eccl̄a quae sub uersa fae-
rat aedificata ē. Sed & hoc possumus dicere. quia octauus
numerus qui sc̄i ē. & in uer̄e circūcisionis typo accipit̄ tri-
plicatus. uicesimū quartū numerū facit. figuratē nos
docemur ut aedificemus domū dñi. In amputatione carnis &
uictiorū circūcisione & uerā puritate eē credamus in
nomine patris & filii & sp̄s sc̄i. Porro alius sexies quintū

numeru supputauit. & quatuor referat ad delinquentia mundi.
 Ex quibus subsistunt sex ^{usq} ad conditione mundi; In quo ipsa
 elementa uersantur. & dicit quia ad huc unum terra sumus &
 graui corde circūdamur & seruiamus generationibus. Exitue
 re quidem nos templū & intrare nos domū dī quasi de somno gra
 ui suscitari spm̄ n̄m. Sed adhuc milicesimo quarto die id ipsum
 facere. In septimo mense milicesimo & prima mensis; Factu
 est uerbu dñi in manu agger pphete dicens. Loquere ad zo
 robabel filiu salathiel ducē iud̄a. & ad hiesum filium iose
 dech sacerdotē magnū. & ad reliquos populi dicens. Quis imo
 bis ē derelictus qui uidit domū istā in gloria sua prima. & quid
 uos uideatis hanc nunc. Numquid non ita est. quasi non sit in ocu
 lis ur̄is. & nunc confortare zorobabel dicit dñs. confortare
 hiesu fili iosedech sacerdos magne & confortare om̄is populus
 terr̄e dicit dñs exercituum. & facite qm̄ ego uobiscū sum dicit
 dñs exercituum. Verbu qd̄ placui uobiscū cum egredere mini
 de terra egypti & sp̄s meus erit in medio ur̄m. Nolite time
 re quia hec dicit dñs exercituum; Adhuc ap̄n̄ modicu est. &
 ego cōmouebo celū & terrā & mare & arida. & mouebo om̄s
 gentes. & ueniam & desideratus cunctis gentibus & implebo do
 mū istā gloria dicit dominus exercituum. Quod cū est argentū
 & mēu est aurū dicit dñs exercituum. Magna erit gloria domus
 ista us nouissime plusquā primae dicit dñs exercituum. & in loco isto da
 bo pacē. dicit dñs exercituum. Eodē anno sed mense septimo in quo sollem
 nitates dī sunt. prima & milicesima die mensis. idē completis trib; hebdo
 madib; & p̄fecta ministerio trinitatis requie. tertio factū ē uerbu
 dñi in manu agger pphete. qui continuo labore sudabat. ut semp

sermo dñi habere & ascensus. Preteritorū enim obliuiscens & infuturū se ex-
tendens ita cotidie laborabat quasi p̄cedentū operum nihil haberet.
Dicit ergo ei. Loquere ad ierobabel & ad hiesum & ad reliquū populū
qui uident antiquā domū dñi. & nunc inter sunt instaurationi eius.
Numquid ad cōparationē prioris non talis ē ista quae cernitur. uerum
nolite desperare. Ne lassas manus dimittere. Sed et tu iero-
babel cetera hiesu & omnes populi confectonim & facite opus in
domo mea ego enim sum uobiscum. & sermo meus quē uobiscū
peperi. Cū egredere in decerta egypti & sp̄sim non recedat
a uobis. Nolite timere ego sum qui iubeo dñs omnipotens cuius
dixisse fecisse ē quando p̄mū testamētū dabā. & insina monte-
sum uisus. Com moui caelū & terrā & mare rubrū & desertum.
Ut uobiscū ponere testamētū. Nunc aut pollicetur uobis me
adhuc semel caelū & terrā & mare & arida commoturū. ut illis
commotis moueantur om̄s gemes. & ueniam iux. Lxx. quae elec-
ta sua dñi decunctis gentib; Juxta ebraicū uero ueniet deside-
ratus cuncti gentib; dñs nr̄ atq; saluator. Turq; implebo
domū istā maiore gloria quā priorē & sep̄ uob̄ ad dā dicit
dñs omnipotens. & sic forsitan sponsore putetis infirmum.
Meu est argentū. & meū est aurū & meae sunt cunctae opes.
Ego in ornamento tēpli aurū argentū quē donabo. ut ma-
ior fiat hui domus gloria quā prioris. & quia difficile uide-
tur. quod pollicetur & humana infidelitas ad maiora p̄mis-
sa sep̄ hestitat p̄pterea rursū dico qui p̄mittit dñs omps
sum; Porro quia scio ad edificationē hui domus & quae supe-
ratur a sit domū pristina nihil ita facere ut pace. Idcirco &
hanc spondeo; Dabo enim in loco isto pacē dicit dñs ex exercitū

ut pax que super erat omnesensum custodiat domum meam & sit
 in pace locus meus; hanc interim. napa φ o a c n k w c expo
 sitionis lineas duxeri. ut his ad sublimiorem intelligentiam
 & iam nobis tacentibus; prudens lector ascendat; fit ergo sermo
 dei ad eos qui operari coeperant in domo domini omnipotentis. iam
 ut requies id est in mensis septimo & trinitatis plenissime sacra
 mento uicesima prima. mensis & ad aggenū di festā celebrante
 qui rursum manu sua sermonem domini preparauerat & dicit ad eum; Loque
 re ad zorobabel de tribu iuda & ad hiesū sacerdotem magnū qui
 pro nobis & hominibus dignatus est. & sacerdos. & ad reliquias popu
 li; Ad comparationem enim totius orbis parua pars fuit in principio
 creditū; Igitur que locutus sit dux hanc. fuit quondam in iherusalem
 domus dei quem unctā deseruit. ut nec fuisse credatur ex quo
 que fuerat dilecta. facta enim dilecta; & qui non populus dei coe
 perit esse populus dei. & domus illa quondam gloriosa. nunc in
 conspectu zorobabel & hiesū & reliquiarū populi quasi non sit;
 hoc autem non solum de templi aedificiis que cernimus corruisse ac
 cupere debemus. sed de omnibus que quondam preclara habu
 ere iudei. Verū tamen quia prior factae domus quasi non sub
 sistens. prouocatur zorobabel dux. & hiesus sacerdos ut
 christi regnū & sacerdotiū roboretur & populus eius qui quon
 dam tūc fuit populus. faciat opera in domo domini. & sciat dominum esse
 presentem; faciat quoque uerbum quod placuit dominus cū eis. quando
 egrediebantur de terra egypti; Atque utinā & nos egrediamur
 de egypto & uerbum testamenti quod accepimus impleamus;
 Remittat quoque dominus deus his qui faciunt opera in domo eius
 & implent que accepere sermone. spiritum suum dicens. & spiritus me

us erit in medio ur̄m. Sacramentum cernite trinitatis. Ego sup̄pro
biscū. & sp̄s m̄s. & uerbum in quo posui testamentū cū egredere mi
ni de egypto; Quod autē dicit in medio ur̄m. Juxta illud sentien
dum quod in euangelio scriptū est. meus ur̄m sc̄t̄ quem uos nes
citis qui post me uenit; Haec ergo dicit dñs exercituum ad uos
qui uidef̄is domū priorē succē quas inon sit. Moui celū quando
de celo audita est uox mea. Moui terrā quando prior̄i popu
lo dedit testamentū & in aduentu meo. caligo uisus. tenebre
cernebantur; Moui mare rubrum. quando uia p̄bui populo tran
seunt; Moui arida uel aegyptū p̄ blagas cultuū uacuum. uel so
litudinē per qua quadraginta annis populus circūiuit; Haec
adhuc semel mouebo; quod factum cernimus in aduentu dñi
saluatoris; Tempore quippe passionis eius. fugiente sole celū
motū est. & tenebre factesunt ab hora sexta usq; ad horam
nonā super omnē terrā. Mota est terra & saxa scissa sunt
& sepulcra resarata; Mota est mare dracone qui in eo erat
interfecto; Mota est arida infructuosa quondā genti
um solitudo; In hoc aut uniuersitates tremore commotes
& iā om̄s gentes. quia in omnē terram exiit apostolorum
dñi sonus & uerba eorum penetrauerunt usq; ad terminos orbis;
Ob id aut motes sunt om̄s nationes ut ex earū motu uentrent
electa gentiū. Et que ubicūq; p̄claras. uerbi gratia elec
ta de choro. quia multus in ea erat populus dī; Electa de
machedonia. quia grandis in thesalonica dī ecclesia congre
gata non habebat necessarium ut de caritate doceretur; Elec
ta de effeso ut achana dī & nulli antea reuelata sacramenta
cognoscerent. Quid plura? Omnes gentes commotesunt

ad quas saluator apostolos miserat dicens. euntes docete omnes gentes. &
 ex multis uocatis pauci electi. primitiuorum ecclesiam construxerunt.
 Unde & apostolus petrus. Salutat uos inquit quae est in babilone. &
 marcus filius matris. Et iohannes. Senior inquit electae domine. ac deinde
 filios memorat electae. Commotis ergo gentibus; quas quidem possumus &
 contrarias accipere fortitudines. non ualentes splendore domini sustinere.
 uenerunt electa omnium gentium. & repleta est gloria domus domini. quae est
 ecclesia dei uiuentis. columna & firmamentum ueritatis. haec secundum lxx.
 & graecum in hebraico melius & significantius habet. ut supra posuimus.
 Et mouebo omnes gentes & ueniam desideratus cunctis gentibus; Vere
 enim praequam ille uenit. impleta est gloria domus domini. & quantum do-
 minus distat a seruo. tantum domus ita melior est. cui praesens est dominus. ad o-
 mo priore cui praesens fuit seruus. Quod autem ait. meum est argentum & meum
 est aurum dicit dominus exercituum. Non puto quemquam aestimare quod de ar-
 gento loquat & auro quae adiuuantibus possident. Hoc enim modo
 non solum argentum & aurum dei est quasi creatoris. sed & caetera metal-
 la. stagnum. plumbum. & quod domat omnia ferrum. Sed ego argentum
 quo domus dei ornatur aestimo eloquia scripturarum de quibus dicit.
 A eloquia domini eloquia casta. argentum igni examinatum probatum
 terre purgatum septuplum. Et aurum quod in occulto sanctorum sensu &
 in cordis uersatur arcano. & splendat uero lumine dei. Quod & a-
 postolus de sanctis qui super fundamentum christi aedificant sensisse per spi-
 ritum est. aurum. argentum. lapides preciosos. ut in auro sensus occul-
 tus sit. In argento sermo dicens. In lapide pretioso opera dei splen-
 dentia. his metallis in lustris sit ecclesia saluatoris. quam quon-
 dam sinagoga fuerat. his lapidibus uiuus edificat domus christi. &
 pax ei praebet aeterna. Porro quod sequitur in lxx. & pacem in

adquisitionē omni homini qui creator ut suscitā templū istud
quasi supflūū & uix coherens. quippe qđ nec apud ebreos. nec apud
S quēquā aliū interpretē fertur admissū. In uicesima & quarta nomi
S mensis. in anno secundo darii. factū est uerbū dñi ad aggeū pphē
S tā dicens. haec dicit dñs exercitūū. Interroga sacerdotes legē di
S cens. Si tulerit homo carnē scīficatā in ora uestimti sui. & tetige
S rit desummitate panē aut pulmentū. aut unū aut oleū. aut
S omnē cibū. numquid scīficabitur. Respondentes autē sacerdo
S tes dixerūt. non. Et dixit aggeus. Si tetigerit pollutus in anima ex
S omnib; his. numquid contaminabitur. & responderūt sacerdotes.
S & dixerūt. contaminabitur. & respondit aggeus & dixit. Sic populus
S iste & sic gens ista ante faciē meā dicit dñs. & sic omne opus ma
S nuū eorū. & omnia quae obtulerūt mihi contaminata erūt. Lxx.
S Vicesima & quarta nominis mensis. anno secundo subdario. factū
S ē uerbū dñi ad aggeū pphē & dicens. haec dicit dñs omnipr. Inter
S roga sacerdotes legē dicens. Si sumpserit homo carnē scīfica
S tā in summitate uestimti sui. & tetigerit summitas uestimti ei
S panē. aut coctionē. aut unū. aut oleū. aut omnē cibum.
S si scīficabitur. & responderūt sacerdotes & dixerūt. non. & dixit
S aggeus. Si tetigerit in mundus in anima de omnib; his conta
S minabitur. & responderūt sacerdotes & dixerūt. contaminabitur.
S & respondit aggeus & dixit. Sic populus iste & sic gens haec co
S rā me dicit dñs. & sic omnia opera manū eorū. & quicūq; ad p
S pinqauerit ibi contaminabitur. Pp̄t munera eorū matutina
S dolebit a facie malitiarū suarū. & oderatis in portā arguen
S tis. Ap̄tea & lxx. in p̄tū editionē posuim; quia in quibusda
S uerbis dissonare uidebantur. & hoc qđ dicitur pp̄t munera eorū

matutina. dolebunt a facie maliciarū suarū. & oderatis in por-
 tis arguentis. nec in ebreo nec apud alios inter p̄tes inuentur.
 Notandū autē qđ quarto loco In uicesima & quarta die noni men-
 sis. Anno secundo. non ut sup̄ tertia uice. factū est uerbū dñi
 In manu aggei pph̄e. sed ad aggeū pph̄e. ubi enim quia
 adhuc p̄fectū habebat & operaturū munda. cor autē illius
 n̄dū plenā sapientiā. receperat. siue quia adhuc habitabat
 Inter eos qui dicebant. non dū uenit tempus domus dñi aedi-
 ficandę. in operib; tantū eius factus ē sermo dñi. hic autē quō
 iā templi iacta r̄fundamta. & Ingressus ē populus cū princi-
 pib; domū dñi & facit opus congruū templo dī. & audit mys-
 teriū. mouebo om̄s gentes. & ueniet desideratus cunctis genib;
 & plenus ē uaticinatio. p̄tea ad totū aggeū sermo fit dñi.
 De uicesima & quarta die secundo anno. iā dixim̄. Noni m̄sis
 numerus qui hic addit̄. nūquā in bonā partē legit̄. Pascha
 immolat populus & alias celebrat festiuitates. om̄is ei sol-
 lennitat. die finit̄ octauo. nec ad nonū p̄uenit. qui agnū pas-
 chae p̄parat. transacta die nona incipiunt p̄parare. Dies
 qđ p̄pitiationis & expiationis m̄sis septimi p̄ diē nonā celebrat̄.
 Et in hieremia sic legit̄. poterit eē manifestū. hierusalē
 nono anno ab abiloniis obpugnāt; quia legit̄ pph̄e de in-
 munditia populi futura erat. id circo secundo anno darii. no-
 nus mensis iungitur. Rursū quia dat̄ locus penitentię p̄ in-
 munditię corruptionē. uicesima quarta die sermo dī fit ad
 aggeū pph̄e. ut quasi exp̄sona dñi questionē a sacerdo-
 tib; sciscitet̄ ex lege uementē & dicit̄ ei. Interroga sacerdo-
 tes legē dicens. Simulq; considera sacerdotū eē officiu de lege

interrogatos respondere. Si sacerdos est sciat legem domini. si ignorat legem.
ipse se arguat & non est dominus sacerdotum. Sacerdos est scire legem & ad hanc
rogationem respondere de lege. Quod quidem & in deuteronomio legitur
ut sicubi in urbibus; isit questio fuerit exorta in sanguinem &
sanguinem. in iudicium & iudicium. lepra & non lepra. contradictio
ne & contradictione. eant ad sacerdotes atque leuitas. & ad ponti
ficem qui iudicibus illis fuerit constitutus. & querant ab eo legem domini.
quibus respondentibus faciant quod iubetur. quod si non fecerint exter
minentur de populo suo. Et ne forsitan in ueteri solummodo in
strumento haec praecipia uiderentur. loquitur & apostolus ad timo
theum. episcopus non solum in reprehensibile esse debere. & unius uxoris
uirum. & sapientem. & pudicum. & ornatum. & hospitalem. sed & ia
doctorem. & ne casu hoc dixisse uideretur. additum quod super pres
biteris. quos & episcopi intellegi uult ordinandis. eadem cautela
seruatur. propter hoc dereliqui te crece. ut quae residua erant.
corrigeres. & ordinare presbiteros sic ego praecipui tibi.
Siquis est in reprehensibilis. unius uxoris uir. filios habens fideles.
non in accusatione luxurie uel in subiectos. Oportet & enim episcopus in
reprehensibile esse sicut dei dispensatorem. non peccatorem. non iracundum.
non uolentem. non percussorem. non turpis lucri cupidum. sed hospitalem.
benignum. pudicum. iustum. sanctum. continentem. habentem indoctri
na fidelem sermonem. & ut possit consolari in doctrina sana.
& eos qui contradicunt arguere. Sunt enim multi & non subiec
ti. uaniloqui & seductores. & maxime qui de circumcisione
sunt. quibus oportet & inponere silentium; haec plerumque posui.
ut tam ex ueteri quam ex nouo testamento. sacerdotum esse offi
cium ne uerimus scire legem dei. & respondere adque fuerint

interrogati. nec simplicitate & ciborum continentia in magistro suf-
 ficere. nisi quod ipse facit. possit & alios erudire. Certe quia respon-
 suros puto. hoc eorum esse qui se ab adolescentia preparent ad docen-
 dum. frequenter autem iudicio domini & populorum suffragio in sacerdo-
 tum simplices eligi. saltem istud habeant. ut postquam sacerdotes fue-
 rint ordinati. discant legem domini. ut possint docere quod didicerint.
 & augeant scientiam magis quam opes. & non erubescant a laicis discere.
 qui nouerunt ea quae ad officium pertineant sacerdotum. magisque noc-
 tes & dies in scripturarum tractatu quam in ratiocinibus & supputa-
 tione consumant. Quid est autem quod ex persona domini aggeus interro-
 gat sacerdotes. Si tulerit homo carnem sanctificatam in ora siue in
 summitate uestimenti sui. & tetigerit desummitate eius panem aut
 pulmentum. aut unum aut oleum aut omnem cibum. nunquid sanctifica-
 bitur? Antequam de questione tractem. debemus interim iuxta
 litteram nosse. quid sit caro sanctificata. & quid sit immundus in
 anima. Hostia quae immolabatur in altari. carnes illius sanctae
 erant. & in ipsas sanctificatas carnes. erat multa diuersitas. Alias
 enim sacerdotes in templi aditis comedebant. alias propinquus exo-
 domi. alias hi qui de sacerdotibus uidebantur esse maculati. & alias
 israeliticis qui nullam habebant immunditiam. huius diuersita-
 tis. plena ratio in leuitico dicitur. Immundus autem in anima di-
 cebatur. qui corpus mortui hominis attigerat. In quo animam
 aduertendum. quam diu anima in corpore sit. immundum non esse
 corpus humanum. Statim ut spiritus uegetans artus recesserit. im-
 mundum fieri quod terrenum est. sic in eodem leuitico scribitur. Et ait
 dominus ad moysen dicens. Dic sacerdotibus filius aaron & dices ad
 eos. In a. tua. numquam non contaminabuntur in genere sua.

sed in cognatis qui adpropinquant eis. sup matre & sup patre & sup filis & fi
liab; sup fratre & sorore sua uirgine qui adpropinquat ei. & n̄ est tra
dita uiro. sup his contaminabitur. & n̄ polluetur repente in populo suo
in contaminatione sui. Considerare his p̄cipi sacerdotib; n̄ ingredi ad
quemlibet mortuū. nisi ad eos cognatos & propinquos de quib; sup dic
tū est. Sacerdos autē magnus. id est pontifex plus aliquid habebat accleris
sacerdotib; & nec p̄cipi illū nec affectus flectere poterat ut immun
dus fieret in supradictis nominibus. aut enī scriptura. & sup omnē
animā quae mortua ē n̄ ingredietur. sup patre suo neq; sup matre
sua & n̄ contaminabit. Scientes ergo quid sit caro scificata. & immun
dus in anima. uideamus p̄ph̄ta quid querat. Si homo quicūq; n̄ hic de
pontifice d̄r aut de sacerdote aut de leuita. sed quilibet homo. ubi
p̄sona n̄ ponit. passim omnib; licet & carnē tangere. Si tulerit inquit
scificatā & ligauerit in summitate uestim̄ti sui. & ipsa summitas uesti
m̄ti panē tetigerit aut quālibet aliā coctionē aut unū aut oleū.
aut omne extra haec quo homo uesci potest. nūquid panis aut pulm̄
tū aut unū aut oleū. aut omnis cibus tactu uestim̄ti sui. In quo
caro sc̄a ligata ē scificari potest? & respondentes sacerdotes dixer̄.
n̄ potest. Hoc ē nihil eorū scificabit de quib; queris. sed ita unum
quodq; p̄manebit ut fuerat. Rursū alia questio p̄ponit sacerdotib;
quod scilicet bene responderit ad superiorē. & quasi similitudo p̄
blematis coaptat. in qua inperitus facile labi potuit. Da enim
aliquē nescire legē. & sic respondit de scificata carne n̄ scificari
panē aut pulm̄tū. aut unū aut oleū aut omnē cibū. & in hoc
eque respondebit & d̄c. pollutū in anima n̄ contaminare ea que
sc̄a caro scificari n̄ potuit; Interrogat igit̄ & d̄c. si tetigerit is
qui pollutus in anima ē. hoc ē qui contagione mortui

ē inmundus effectus. ex omnib; his. panē uidelicet aut palmā aut ui-
 nū aut oleū. aut reliquos cibos. nūquid ex contactu eorū haec qui tea-
 gerit polluentur. & responderunt sacerdotes. quorū princeps erat hiesus
 filius iosedech. unde & legē nouerant. & dixerunt contactus ei qui in mun-
 dus ē omnia quae ab eo contacta sint pollui. & respondit aggeus & dixit.
 de superiorib; tacens quod sanctificata caro ceteros cibos sanctificare non possit.
 Et de secunda tantūmodo questione sermonis sui texens occasione.
 Sic populus iste & sic gens ista ante faciē meā dicit dñs. Qui in mundus ē
 in anima & mortuū teegerit. omne quod teegerit. quod obtulerit
 mihi inmundū erit. Quod autē dicitur secundū litterā huiusmodi est.
 O popule qui altari tantū extructo. & deruta domu mea. hostias
 in offeris in altari. & uisceribus eius & carnibus te sanctificare putas. scito
 nō tā sanctificari te ex hostiis templo diruto tibi. p̄deē nō poteris quā con-
 tamnari omnia opera tua & cuncta quae agis ex eo quod negligis. & tuā
 magis domū quā meā extruere conatus es. Scim quidē ē quod offerit
 in altari. sed nō tā sanctificaris ex hostiis quā ex eo quod in conuallibus ha-
 bitas & inter es mortuus operibus pollueris. Haec uerba historia. quā
 quā spirituales in ea intellegentis. lineas dixerim. Ceterū secundū
 ANATOTEN. ecclesiasticus uir qui immolauit agnū immaculatū
 & in miculū. & indutus ē xp̄o. situlerit de carnibus eius & ligauerit
 in summitate sui uestimēti. & ipsa summitas teegerit scripturarum
 panē qui confirmat corda credentiū. aut coactionē apostolicas
 epistolas. quae quasi uisceris legis carnes ceciderunt & decoquunt. &
 conditas p̄bent esui. aut uinū quod leuificat cor hominis. aut oleū
 in quo exhilarat facies suadentis. aut omnē cibū lac quo alunt
 chorinthi & cholera quibus uestuntur infirmi & cetera his similia.
 nō statim quasi sanctificata ea comedent quibuscūq; data fuerint.

Non enim ex eo quod dicuntur. sed ex eo quod suscipiuntur sanctificatio audientes.
quia multi auditores sunt non factores. Sed et ob id puto haec uniuersa quae
dixi ex tactu uestimenti ad uescentes nequaquam sanctificata deferri.
quod summitate tantum palli contingunt. & sanctificare carnis interius
humorem sanguinem uenas neruosque non norunt. Sicut igitur summitas
uestimenti domini. & leuis tactus non sanctificat nisi eum qui comederit
carnem agni. & sanguinem eius biberit. Sic contrario immundus in
anima per se quae doctrinae quod cuique tetigerit immundum faci
ant necesse est. Habent enim in sacramentis panem & uinum & oleum & om
nem cibum. sed sacramenta eorum quasi panis luctus. omnes qui ea tetige
runt contaminabuntur. Legunt & ipsi scripturas & quasi descriptu
rarum testimonius conspargunt panem. & tota nocte in clubano coquunt
illum. sed si ad uesendum datus fuerit. comedentes ad insaniam puocat.
Habent & pulmentum & coctionem. conantes uicem peruersitatis suae
sensum mysticaeque descripturis texere & quasi coquere & condire
carnem agni. sed & coctio illa perditio est. habent & uinum. sed non de
uinea sorch. & quam plantauit in hieremia electam. & tota uera
sal & de uinea sodomorum; habent & oleum quod de uiseri & nouis scrip
turae testimonius uolenter exprimunt. & quasi in refectioe de
ceptis & lassamentibus pollicentur. sed detestatur illud ser & dicit.
oleum autem peccatoris non impinguis caput meum. Habent & cibos diuer
sos. multiplices uidelicet uariarum yitopeceumque diuersosque trac
tatus. quos quia immundi scripsit & de immundo ore ex
lata sunt. omnis qui tetigerit. immundus fiet. & in eorum trahetur
errorum. Unde respondit aggeus. qui scit differentias sollep
nitatum. Ob id festi sortatus est nomen. Sic populus iste & sic
gens ista. Iudeorum uidelicet atque gentiliu & hereticorum

omnium in conspectu meo dicit dominus. Omne quod fecerint. quod mihi obtulerint. uel uota. ut pro salute. ut pacifica ut pro peccato. ut pro delicto. ut holo caustum. siue elemosinas. siue ieiunia. siue uictus continentiam. & corporis castitatem. contaminata erunt in conspectu meo. Quia uis enim sancta uideantur specie sui quae offerentur a talibus. tamen quia tacta sunt ab eo qui pollutus in anima est. omnia pollutantur. Et nunc ponite corda uestra ad die hac & supra antequam poneretur lapis super lapidem in templo domini. cum accederetis ad aceruum uiginti modiorum & fierent decem. Intraretis ad torcular ut exprimeretis quinquaginta lagenas & fiebant uiginti. Percussit uos uento urente & urigine & grandine omnia opera manuum uestrarum. & non fuit in uobis qui reuertetur ad me dicit dominus. LXX. Et nunc ponite super corda uestra ad die hac & super antequam poneretur lapis super lapidem in templo domini. qui eratis quando mittebatis in capselen hordei uiginti sata. & ingrediebamini torcular. ut hauseretis quinquaginta amphoras & fiebant uiginti. percussit uos sterilitate & corruptione aeris & grandine omnia opera manuum uestrarum & non estis reuersi ad me dicit dominus. **U**ic omnia quae obtulistis mihi in altari quia templum non aedificaueratis contaminata fuerunt. sine extructione quippe templi. donec non omne pollutum est. tamen nunc te hortor o popule ut sensu ad praeterita reuertaris. consideresque quae facta sunt. hoc est ab hac die uicesima & quarta noni mensis Anno secundo darii. quicquid retro gestum est mente complectere. & propter quae quanta sustinueris. ut si deinceps tibi prospera euenerint. scias qua causa euenerunt. ergo antequam inciperes aedificare templum. & lapidem super lapidem ponere. cum accederes ad aceruum & putares uiginti habere te modios. nonne uix media parte colligere

poteris. Siue uigeta lxx. cum miteres xxc modios hordei in uas qd uocat
capselen & estimares te quaqua hordeu miteres uimtoru cibū. uel de
ipsis xxc modis ee securu. nonne pea reuersus ad uis uix decē modios
repperisti. Ad torcular uero cū accederes & uideres uias & quin
quaginta amphoras uobis oculi pollicerent. n̄ dico partē mediā. sed uix
uiginta amphoras exprimere poteratis. & haec feci p̄cauens uos uento
urente & corruptione aeris & emorientib; frugib; uacuisq; spicarū
folliculis & uinearū botris. ut maloru pondere uos ad mei noticiā p
uocare. & nec sic fuit qui reuertetur ad me. Ebreus tota loci hui
continentiā ab eo qd scriptū ē. & nunc ponite corda urā adie hac
& sup. usq; ad eū locū ubi ait. uinea & ficus & malogranatū & lignū
oliue n̄ florunt ex die ista benedicā. na exposuit. certe nunc tem
pli fundamta s̄ iacta. ex hac igit die qua fundamta iecistis. cū in p̄
teritū uos sterilitate & fame & grandine & siccitate p̄merim.
& n̄ fuerit qui ad me p̄ has plagas reuertetur euobis. ponite corda
urā in futurū & deinceps. & uidete quia om̄a uobis p̄ spero cursu flu
ant. haec aut̄ euenient. quia templū meū aedificare coepistis. nec in
solo altari habentes fidutiā. aedificatiōnē meę dom̄ contemnitis.
Iuxta quē sensū breuiter possum dicere. frustra aliquos offerre
munera dō & elemosinis atq; oblationib; putare d̄m posse placari.
cū ipsi n̄ extruxerint in se templū spū sc̄o. Tunc p̄ se elemosine atq;
munera que offerunt in altari. cū seipsū quis edificauerit tem
plū d̄i. & p̄ edificatiōnē templi dona obtulerit in altari. Porro
secundū tropologiā. & ad nos dicit qui n̄ in ihm̄ xpm̄ credimus.
Sic tam̄ credimus & opere fidei ostendim̄ ueritatē. ut reuertamur
mente ad illud tempus quando gentiles eramus. cotidie uitis
seruientes. nec extruxeramus in nobis templū dō. Quomodo

aut architectus & scientissimus cementsuruis lapidē ungit lapidi.
 & inferiore superiori calce gipsoq. cōglutinat. ita & architectus
 quē & apłs cō se dicit. quasi sapiens architectus fundamētū posuit.
 & quē ablatū se dñs de hierlm cōminat. nouit quomodo opera
 iungat operib; & paulatim extruat templū dī. fundamētū autē
 hui' templi ponitur ihs. sup quē unusquisq. uideat quid aedificet.
 alius aedificat aurū argenti lapides p̄ciosos. alius ligna foenū popula
 & trib; bonis. tria e contrariis obponuntur mala. istis lapides de quib;
 extruaturū se hierlm dñs rep̄mittit. Ecce ego p̄parabo tibi car
 bunculū lapidē tuū & fundamēta tua sassicrum. & ponā p̄pugna
 cula tua iaspide. & portas tuas de lapide cristallo. & murū tuum
 de lapidib; electis. neq. enim putandū ē secundū iudaicas fabulas
 & in epta signita. dñm auro & gemmis aedificaturū hierusalem.
 & n̄ uiuis lapidib; qui nunc uolunt sup terrā. & iuxta naturas
 lapidū. ut ignita fide sicut carbunculus uel totiae celestis
 & in thronū dī redacti. ut sassicrus. uel innocentia & bonorū
 operū simplicitate lucentes ut cristallus. Dicit ergo nob ut
 consideremus quid retro passi fuerimus. ante quā in nobis aedifica
 rem templū dī. Cū accederetis inquit ad aceruū modiorū .xx.
 & fierent decē. siue iuxta lxx. cū mitteretis in capselen .xx.
 modios hordei & fierent decē modii hordei. Quicquid enī ante
 xpm uidebamur habere uirtutū bonorūq. operū. non erat
 frumentū sed hordeū. & ipsū hordeū n̄ secundū spem & uocantā.
 qđ de isaac legim̄ centenās fruges dabit. sed uix mediā partē
 laboris nr̄i ex eo inuenire poteramus. & dicebatur ad nos. tanta
 passi estis sine causa. Sed & cū intrarem in adtorcular. & Luni
 amphoras supplicarem. quē numerū cōplectis septē ebdomadib;

188
uno diuinitatis includit. & putaremus nos habere unū qđ leaſionē cor ho-
minis. ſubtraheretur nob̄ ſc̄i numerus tricenarius in quo baptiſat̄ dñs. & Eze-
chiel uisionē cernit in exordio pph̄e ſuae. & iuxta ebraicū. ſacer-
dotes accedebant ad miniſteriu dñi. & relinquebant̄ uiginti. Quē nume-
rū amat eſau. Unde & iacob ſciens eū hoc numero delectari. mittit quedā
animalia in munere. uiginti & uiginti. Simul cerne. qđ & ipſe iacob
licet ſc̄i. tam̄ eo tempore. quo n̄ erat cū patre ſuo iſaac. id eſt riſu. & ma-
tre ſua rebecca id eſt patientia. ſed uicinos habebat aſſyrios & habitabat
in meſopotamia. hinc atq. inde ſe cingentib. fluuiis. uiginti annorū ſpa-
tio. crudeliſſimo & auariſſimo ſeruiuit laban. Nec moueat quempiam.
ſi dicamus aliquos ante fidē xp̄i. & extruccionē templi ei. mediā partē
laboris ſui poſſe percipere. cū apud incredulos nullus fructus ſit bonorū
operū. Non enī uiginti inuenit. ſed ſi uiginti reſoſuerit inuenit decē.
id eſt mediā partē laboris ſui. ludaei. & amici & philoſophi hui⁹ ſeculi
qđ eriq. qui ſapientiā iactant. In p̄ſentia tantū tempore conuerſatio
niſſus & laboris fructū & gloria capunt. Omnisq. ſpes eorū & merces
futuri ſeculi tollitur. Hoc aut̄ ideo fit ne penitus diſperantes contem-
nant penitentiā. ſed aliquando conuerſi ponant lapidē ſup lapidē
& edificent templū dñi. Qđ ſi in incredulitate p̄maſerint. id ipſū me-
diū qđ uidebant̄ habere p̄dent. Sequit̄ enim. paſſi uos uento urente
& erugine & grandine om̄a opera manū uirū. quicquid aut̄ eru-
gine aut̄ grandine & uento urente patit̄. In paluere redigitur
& fauilla. nihilq. in eo qđ ad utilitatē & uſū p̄tineat inuenitur.
Que quidem cuncta fecit dñs. quia n̄ eſt inuentus in eis qui reuertere-
tur ad eū. qđ ſi reuerſi fuerint & edificauerint templū dñi. adie-
qua edificare coeperint habebunt que ſermo pph̄e ſubtextat.
Ponite corda ur̄a ex die iſta & in futurū ad die uiceſima & quarta

noni mensis. adie qua fundamta lacta s̄ templi dñi. ponite sup cor uym̄.
 numquid iam semen lngermine ē. & adhuc uinea & ficus & malogra
 natum & lignū oliuae n̄ floruit. ex his ista benedicam. Lxx. Longe
 corda ur̄a adie ista & infuturū aquarta & uicesima noni mensis. & a
 die in qua fundamta lacta s̄ dñi templi. ponite in cordib; ur̄is si ultra
 cognoscer̄ sup terrā area & si adhuc uinea & ficus & malograna
 tā & ligna oliuae que n̄ ferunt fructū adie hac benedicā. Exposui
 uobis que sustinueris ante quā inciperetis aedificare templū meū.
 nunc exponā que uobis uentura sint p̄sp̄era quia templū meū edi
 ficare coepistis. adie igit̄ uicesima quarta noni mensis in quo templi
 fundamta s̄ iacta. quanta rerū habundantia futura sit cōsiderat̄.
 Nonus ē mensis quē nos nouembr̄ ut decembr̄ dicimus. Nisan̄ enim
 apud ebreos mensis ē primus. qui appellatur mensis nouorū. eo tempo
 re quo pascha faciunt. id ē incipiente ueris exordio; qui secundū
 lunae cursū. sepe quandā partem mensis martii possidet. interdū
 incipit in aprili. Si inisan̄ aprilē intellegim̄. nonus mensis secundū
 supputationē ebreorū decembr̄ erit. Igit̄ decembr̄. ē mensis eo tem
 pore quo semina laticant in terra. nec futura fecunditas coniectari
 potest; Numquid aut̄ iā sem̄ lngermine ē. q̄d melius ebraice d̄r̄ in fol
 liculo. ut tecam frumta significat; Numquid uinea & ficus & malogra
 natū & lignū oliuae flore suū deder̄. ut ex flore intellegat̄ & fructus
 utiq;. Nono mense enim ut dixim̄ decembrio futurarū nulla signa s̄
 frugū. Ne igitur dicatis hoc me prudenti ratione conicere & futurā
 fecunditatē de florib; arborū herbisq; segetū suspicari. ecce nulla
 signa s̄. & tam̄ ego p̄dico uobis quia coepistis aedificare templū meū.
 ad benedictionē meā frugū omniū fecunditatē. Hoc secundum
 ebraicū dixim̄. Ceterū secundū Lxx. longe alter est sensus.

quē & ipsi primū iuxta laterā debemus exponere. ut p̄ ea q̄ tropolo
giae ordo tractetur. P̄ omne corda ur̄a adie-hac qua templū fundatū
ē infuturū. & uidebitis tantas futuras eē segetes. & tanta decunc
tis agris frum̄ta portari. ut area nesciat fruges suas. siue ut n̄ sit area
singulorū. sed p̄ multitudme lungat̄ area areae. & arearū separatio
nesciatur in terra. Uinea q̄q̄ & ficus & malogranatū & lignum oliue
que prius ur̄o uitio n̄ adferrebant fructus. quia m̄hi necdū coeperatis
aedificare domū. tanta uiuarū & pomorū habundantia curuabunt̄.
ut manifesta fecunditas manifesta in die & benedictionē. Nonū autē
mensē n̄ in bonā partē accipi & quartus regnorū liber. & hieremis nar
rat historia. In quo obsessa eē dicit̄ hierusalem. tamen quō in fine. non m̄sis
templi fundamenta lacunt̄. hoc intellegere possimus q̄t̄ n̄ incipiat̄
extrui templū dī. nisi mala opera simantur. Unde & in uicesima quar
ta die mensis eiusdē fundamentū templi ponit̄. In quo numero duplex
duodecim & tres orta gadee. quattuorq̄ exades sunt. De quo iam
plenius supra disputatū est. Quicumq̄ ergo se cultui dī dedicauerit &
contēpserit pacem id est negligentia patrorū qui in egr̄e uolu
mine iuxta lxx̄ interpret̄. templū dī edificare uocat. iste nescit
mensurā frugū & mercedis suae. Uel certe p̄ hoc q̄t̄ dicit̄. Si adhuc
cognoscetur super terrā area. qui seminauerit hispū. & despū me
tuerit uitā aeternā. Nequaquā sibi thesauri labit in terra. sed om̄a
eius opera & mercedes operū in celestib; colligent̄. Uinea q̄q̄ id ē sermo
dī. cuius in unoquoq̄ pater agricola ē. & ficus sp̄s sc̄i dona dulcissima
& malogranatū ecclesiastica dogmata & scientia scripturarū que
sponse genis in cantico cōparatur. & ligna oliue dabant refectioē
& illuminationē cordis. ei qui coeperit edificare templū dī. Quā
uinea & ficus & oliua. paulisp̄ de malogranato differo. ut referant̄

ad personā saluatoris & sp̄s sc̄i & dī patris. In iudicū libro plenius legitur. ubi uadunt infructuosa ligna ut constituent regē sup se. dicuntq. p̄ ordinē. uineae & ficus & lolue ut regnent sup ea. & tam uinea & ficus & lolua refutant tale imperiū. nec dignantur sup infructuosa ligna regnare. Tunc illa ueniunt addignū sterilitatis sup regē. id est ad ramnum spinosū fruticē & arbutū sentibus uncinisq. contextam. quae teneant quicq̄ attingerit. & retentū uulnerē & uulneratorū sanguine delectetur. In sup & ignē emittat & renata ligna consumat. Referimus autē ramnū ad diabolū. & secundū uirgula naturā illius naturā interpretaborur. Porro uinea & ficus & lolua ibi erunt ubi malogranatū fuerit. Quae arbor p̄p̄t granorū nimā multitudinē & inter texas membranulis quandā geometricā compositionem. & diuersas quidem mansiunculas. sectam om̄s una cortice comprehensas. semp̄ In scripturis sup p̄p̄t persona ponitur. Et factū est uerbū dñi secundo ad aggeum. In uicesima & quarta mensis dicens. loquere ad Lorobabel ducem iuda dicens. ego mouebo celū pariter & terrā. & subuertā solū regnorum. & conterā fortitudinē regni gentiū. & subuertā quadrigā & ascensore eius & descendēt equi & ascensores eorū. Vir in gladio fratris sui in die illo dicit dñs exercituum. Assumā te Lorobabel fili salathiel serue meus dicit dñs. & ponā te quasi signaculū quia te elegi dicit dñs exercituum. In Lxx. addita salathiel mare & aridū & minus habet. conterā fortitudinē regni gentiū. q̄t plenius ex ipsorū lectione noscitur. Notandū autē q̄t in eadem hoc: uicesima & quarta nomi mensis. tacto mensis numero. quia de xp̄i p̄ph̄a abatur aduentu. & de regno eius. secundo ad aggeū fit sermo dñi. Non humana eius ut prius. neq. ad aggeū p̄ph̄etam. ut in uisione quarta. sectantū ad aggeum. id est ad dñi festā dñi celebrantē. qui nequaquā uenturū sed uementē nuntiaret. & cerneret. Et quomodo abrahā uidit

domini xpi & gladius est. & iohannes agnū di digito demonstrauit. sic & ille
uidens regnū filii di habere & in se uniuersas sollempnitates. In hoc loco apud
plerosq. diuersa sententia est. Alii enim suspicant de primo eius aduentu
dici. Alii de secundo. quando in sua maiestate uenturus est. Nos utriusq.
suscipimus. quia & tunc regnauit cū uenit. & postea regnaturus est. At tam
sine fine mundi uoluerimus accipere. illud dicim⁹ qd̄ ap̄t̄s ad chorinthi
os loquitur. destruendū omnē principatū & omnē potestatem & uirtu
tē. ut sit d̄s om̄a in omnibus. Et quia mysticū est qd̄ dicitur & ad finē re
rū pertinet. idcirco iubetur p̄ph̄etiae ad solū Zorobabel loqui. quem
in t̄po xpi p̄p̄t̄ assumptionē corporis ex femine dauid precessisse
monstrauimus. Huic ergo dicunt quae in fine uentura sint. quod
transcat figura hui⁹ mundi. & fiat celū nouū & terra. & destruat
omnē principatū & potestatem & uirtutē. & dissipet sedes regū. Sive
ut habetur in breuo regnorū. & interficiat omnē fortitudinem
contrariā. ut ipsis quoq. qui ante regnauer̄ & gentes sub sua tenu
erant ditione. p̄sit regni eorū destructio. & omni p̄liandi studio
dissipato. sequatur pax. Hoc est enim qd̄ ait. & subuertat quadri
gā. siue quadrigas. & ascensores eorū. & descendent equi & ascen
sores eorū. Et ut sciat in subuersione quadrigarū & conuentū
equitū. hoc qd̄ diximus significare. Videte quomodo de xpo dicit
in zacharia. qd̄ ueniat mansuetus rex & ascendens sup̄ subiuga
lē & pullū a sine nouellū. & dissipat quadrigas ex effraim. &
equum de hierusalē. ut fiat unus grex & unus pastor. & utriq.
agmen tam de gentib; quā de iudaeis sub pacifico pastore teneatur.
Ut autē quae p̄uersa s̄ destruantur. unusquisq. in gladio. quē ego
p̄to sermonē eē doctrinae acutissimū. & p̄ uerra quaeq. rese
cante. consurgat aduersū fratrem suum.

amputans omne contrariū. Sed horum uniuersorū finis ē optatus. Post
 destructionē enim soliorū & fortitudines regnantū & quadrigarū
 & equorum & equitarū; In die illa dicit dñs omps. Assumā te Loro
 babel filiū salatiel seruum meū. Seruus autē dicit p̄ corpus hu
 manum. quia tunc & ipse subicit ei qui sibi subiecit om̄a. & insubiec
 tis omnib; uidebitur & ipse subiectū. Sed cum hoc fuerit impletum.
 ponet eum dñs quasi signaculū in manu sua. Hunc enim signauit dñs pa
 ter. & hic ē imago dī inuisibilis. & forma substantiæ eius. ut qui
 cumq; crediderit in dñm. hoc quasi anulo consignetur.

Obsecro te lector ut ignoscas celeri sermone dictanti. nec requiras
 eloqui uenustatē. quā multo tempore ebraeae linguae studio p̄didi.
 quanquā mea lecto semper infantem & mutum fuisse autu
 m. cui ego dicam. Dñs dabit euangelizanti uerbum uirtu
 tem multam.